

บทที่ 1

นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ระหว่าง พ.ศ. 2481-2484

นโยบายการบริหารประเทศของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่แถลงต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2481 ไม่ได้มีการแถลงถึงนโยบายวัฒนธรรมไว้เป็นพิเศษ แต่เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม บริหารประเทศไปได้เพียง 6 เดือน รัฐบาลก็ได้ริเริ่มนำนโยบายวัฒนธรรมเข้ามาใช้ในรูปของประกาศรัฐนิยมเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดให้เป็นวันชาติขึ้นเป็นครั้งแรก ตลอดระยะเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้มีการเร่งรัดปรับปรุงนโยบายวัฒนธรรมอยู่เสมอ แม้ว่าสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้นในประเทศไทยแล้วก็ตาม ประกอบกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับวัฒนธรรมเข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรหลายฉบับด้วยกัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงได้แสดงทัศนะทั้งที่เห็นด้วยและคัดค้านนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาล ซึ่งการแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น จะมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในระยะเวลาดังกล่าว ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

1. สภาพทั่วไปของรัฐสภาไทยเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ภายหลังจากการยุบสภาผู้แทนราษฎรของรัฐบาล พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา ที่แพ้มติของสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับข้อบังคับการประชุมสภาและวิธีการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณของนายถวิล อุดล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ดและพรรคพวก รัฐบาล

ได้ดำเนินการเลือกตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 นับเป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 3 ที่มีขึ้นในประเทศไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475¹

ผลจากการเลือกตั้งในครั้งนี้มีผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจำนวนทั้งสิ้น 91 คน โดยเรียกผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งโดยประชาชนนี้ว่า "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1"^{*} ซึ่งปรากฏว่าในบรรดาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาใหม่นี้ มีผู้แทนราษฎรเก่าหลายคนที่มีบทบาทดีเด่นในการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล และได้สร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นต่อการบริหารงานของรัฐบาลชุดก่อนจนต้องยุบสภา ยังคงได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นปากเสียงในสภาได้อีกครั้งหนึ่ง² เช่น นายจำลอง ดาวเรือง ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม นายถวิล อุดล ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด นายเตียง ศิริขันธ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายเลียง ไชยกาล ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้ใ้ปฏิบัติหน้าที่เป็นระยะเวลาที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย คือปฏิบัติหน้าที่มาจนกระทั่งมีการยุบสภาเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2488 รวมระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 7 ปี 2 เดือน 3 วัน โดยได้รับการต่ออายุถึง 2 ครั้ง คือเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2485 ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และการต่ออายุครั้งที่ 2 มีขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2487 ในรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลของเหตุการณ์บ้านเมืองในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

ไประยุทธ สิทธิพันธ์, ประวัติการเมืองไทย (ธนบุรี : สำนักพิมพ์นครธน, 2511), หน้า 275-284.

^{*} รายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภท คือประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 จะปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก.

² ภูธร ภูมะธน, "ศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 พ.ศ. 2478 และ พ.ศ. 2481" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 222-223.

การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรที่มีขึ้นในประเทศไทยทั้ง 3 ครั้งที่ผ่านมา เป็นการเลือกตั้งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (ไทย) พุทธศักราช 2475 ซึ่งใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศไทยในขณะนั้น ฉะนั้นการเลือกตั้งจึงจัดทำขึ้นเพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงประเภทเดียว คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 เท่านั้น

ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดให้มี "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2" ที่มาจากการแต่งตั้ง มีจำนวนเท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภทที่ 1 ที่มาจากการเลือกตั้ง จนกว่าราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะจบการศึกษาภาคบังคับ (4 ปี) เกินกว่าครึ่งหนึ่งหรืออย่างช้าจะต้องไม่เกิน 10 ปี¹

การกำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ประเภทเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลคณะราษฎรชุดต่าง ๆ ที่ผ่านมาแล้ว รวมทั้งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้วิธีบีบบังคับพระมหากษัตริย์โดยทางอ้อม ให้ทรงแต่งตั้งพรรคพวกของตนเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภทที่ 2 เกือบทั้งหมด เพราะนายกรัฐมนตรีจะถวายรายชื่อให้พระมหากษัตริย์ลงพระปรมาภิไธย อันจะทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมฝ่ายนิติบัญญัติ หรือรัฐสภาไว้ได้โดยเด็ดขาด การบัญญัติรัฐธรรมนูญในลักษณะดังกล่าวนี้ ได้เปิดโอกาสให้รัฐบาลทุกชุดรวมทั้งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถใช้รัฐธรรมนูญให้เป็นประโยชน์ในการรักษาอำนาจเหนือสภาผู้แทนราษฎรได้โดยสะดวก²

การจัดรูปแบบขององค์กรนิติบัญญัติ ให้มีสมาชิก 2 ประเภทดังกล่าวแล้วนั้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารขึ้นหลายครั้งในรัฐบาลของ

¹สิริ เปรมาจิตต์, ประวัติรัฐธรรมนูญไทยฉบับแรก พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2511), หน้า 101-102.

²กระมล ทองธรรมชาติ, ประวัติรัฐธรรมนูญไทย (กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2518), หน้า 38.

พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา จนกระทั่งรัฐบาลต้องทำการยุบสภาหรือรัฐบาลต้องลาออกไป¹

ตั้งนั้นเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงพยายามหาหนทางที่จะควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ให้อยู่ในอำนาจของรัฐบาล ด้วยการนำมาตรการและสูตรสำเร็จทางการเมืองใหม่ ๆ มาใช้ เช่น ระบบเผด็จการฝ่ายทหาร ลัทธิผู้นำ นโยบายสร้างชาติ นโยบายวัฒนธรรม ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อรัฐบาลจะได้บริหารประเทศได้โดยปราศจากปัญหาและอุปสรรค ทั้งในรัฐสภาและนอกรัฐสภา

การใช้อำนาจบริหารเพื่อควบคุมฝ่ายนิติบัญญัติประการหนึ่งคือ การจับกุมคณะบุคคลที่รัฐบาลเรียกว่าคณะก่อความไม่สงบ ซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ที่เพิ่งได้รับเลือกตั้ง ถูกจับกุมและฟ้องร้องเป็นจำเลยต่อศาลพิเศษ เมื่อ พ.ศ. 2481 ด้วย 2 คน คือ ร.ท. ณ เณร ตาละลักษณ ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร และพระราชาธิบดีรักษา (ประกอบ บุนนาค) ผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท ซึ่งเป็นผู้แทนราษฎรชุด พ.ศ. 2480 คือ พระยาวิชิตรโกร ก็ถูกจับกุมด้วย ผลการตัดสินของ

¹รายละเอียดเรื่องความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและรัฐสภาในสมัยของ พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนาปรากฏอยู่ในเอกสารหลายฉบับ เช่น ชัยอนันต์ สมุทวณิช และพีรศักดิ์ จันทวรินทร์, ข้อมูลพื้นฐานกึ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์, 2524), หน้า 21-24. ณรงค์ พ่วงพิศ, ประวัติศาสตร์ไทย 3 ประวัติศาสตร์การปกครองและการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์, 2523), หน้า 151-155. และอื่น ๆ อีกมากมาย.

ศาลพิเศษ ได้พิพากษาให้ประหารชีวิต ร.ท. ณ เณร ตาละลักษณ์ และจำคุกตลอดชีวิต
พระราชทานศิริรักษา และพระยาวิชิตสรไกร¹

การจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งในอดีตและปัจจุบัน และนำตัวขึ้นสู่การพิจารณาของ
ศาลพิเศษนี้กระทำขึ้นก่อนที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจาก
สภาผู้แทนราษฎรเสียอีก จึงพอจะเชื่อได้ว่าเหตุการณ์ครั้งนี้กระทำเพื่อหยุดยั้งการควบคุมการ
บริหารราชการแผ่นดินของสภาผู้แทนราษฎร² รวมทั้งสามารถขจัดกลุ่มอำนาจของพระยา
ทรงสุรเดชลงได้พร้อมกัน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 หลายคนที่มีบทบาทในสภาอย่างสูง ที่คอยคัดค้าน
การบริหารของรัฐบาลหลายครั้งในลักษณะฝ่ายค้านรัฐบาล เช่น นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล
อุคต นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ฯลฯ แม้จะไม่ถูกจับกุมและลงโทษด้วยศาลพิเศษก็ตาม แต่
บุคคลพวกนี้ก็ถูกจำกัดอำนาจบางประการ เช่น ถูกติดตามจากตำรวจสันติบาล ภายใต้การบังคับ
บัญชาและความคุมของ พล.ต.อ.อุตุล อุตุลย์เดชจรัส เป็นต้น

การใช้อำนาจการบริหารควบคุมสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวนี้ ยังผลให้การปฏิบัติหน้าที่
ของสมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภทที่ 1 ในช่วงเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2481-2484 มีลักษณะที่ยอมผ่อนปรนให้กับรัฐบาลมาก การ
ประนีประนอมของสภาผู้แทนราษฎรนี้ นอกเหนือจากเป็นเพราะการถูกอำนาจของฝ่ายบริหาร

¹ ภูธร ภูมะธน, "ศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 พ.ศ. 2478 และ พ.ศ. 2481"
หน้า 222-225.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 225.

ครอบงำดังกล่าวแล้ว ยังพบว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นบุคคลที่ชาญฉลาด รู้จักเอาอกเอาใจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีความเลื่อมใสในตัวท่านและยินยอมให้เป็นผู้นำ¹ ดังจะเห็นได้จากการที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจในการเข้าบริหารประเทศของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นครั้งแรก ด้วยคะแนนเสียงถึง 111 : 2 และเมื่อรัฐบาลบริหารประเทศไปได้ระยะหนึ่ง ใน พ.ศ. 2482 รัฐบาลก็เสนอเพิ่มเงินเดือนให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร² ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้อาศัยเหตุการณ์นี้อ้างถึงความไม่สะดวกต่อการเลือกตั้ง จัดการแก้ไขรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2485 เพื่อยืดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ออกไปอีกไม่เกิน 2 ปี³ นอกจากนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังเสนอยืดอายุของสมาชิกสภาผู้แทนฯ ประเภทที่ 2 ออกไปอีก 10 ปี จึงมีผลให้การแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 โดยฝ่ายผู้บริหารตามบทเฉพาะกาลรัฐธรรมนูญขยายเป็น 20 ปี นับว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถชักจูงให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภทไว้เป็นพรรคพวกได้มาก

¹ เรืออากาศเอกสมบุรณ์ ไพรินทร์, บันทึกเหตุการณ์ทางการเมืองตั้งแต่ 24 มิถุนายน 2475-25 ธันวาคม 2515 (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.), หน้า 58-59.

² ประเสริฐ บัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี, หน้า 305 และหน้า 311-312. (โดยเพิ่มเงินเดือนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากเดือนละ 250 บาท เป็นเดือนละ 350 บาท) และใน Donald E. Nuechterlein, Thailand and the struggle for South East Asia, p. 43.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

ในด้านการรวมกลุ่มของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในรูปของพรรคการเมืองเพื่อจะควบคุมรัฐบาลให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ก็ยังกระทำไม่ได้เช่นเดียวกัน แม้จะได้มีการรื้อฟื้นปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมืองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง แต่มิได้มีการเสนอต่อรัฐสภาด้วยเห็นว่าสถานการณ์ของโลกกำลังตึงเครียด¹ จึงส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนฯ เพื่อควบคุมรัฐบาลเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างกระทำอย่างเป็นเอกเทศ ทำให้ขาดหน้าที่ที่จะควบคุมรัฐบาล² แม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้พยายามกระทำหน้าที่ของตนเท่าที่อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดไว้อย่างสมบูรณ์ และด้วยความสำนึกในประโยชน์สุขของประชาชนทั้งมวลแล้วก็ตาม

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้อำนาจบริหารเข้าครอบงำสภาผู้แทนราษฎรได้มาก ก็คือ ความตระหนักในปัญหาของชาติร่วมกัน ทั้งปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ยังขาดความมีเอกภาพในทุกด้านนี้ จำเป็นจะต้องมีบุคคลที่เข้มแข็ง เข้ามาเป็นผู้บริหารประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาคritical ของชาติให้สำเร็จลุล่วงไป จากการศึกษาเอกสารด้านรัฐสภา โดยเฉพาะในรายงานการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรในช่วงเวลานี้ จะพบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีความรู้สึกร่วมกับรัฐบาล ในเจตจำนงที่จะแก้ปัญหาคritical ที่เป็นพันธุการของชาติให้สำเร็จลุล่วงไป เพื่อความเป็นเอกราชของชาติอย่างสมบูรณ์หลังจากการแก้ไขสนธิสัญญาเสมอภาคกับนานาประเทศได้สำเร็จลง และยังปรารถนาที่จะสร้างชาติไทยให้มีความเจริญก้าวหน้า ตามแบบอย่างของวิทยาการสมัยใหม่ของโลกตะวันตก เพื่อมิให้ต่างชาติเขารัดเอาเปรียบประเทศไทยได้อีกต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹นรินทร์ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุระวัฒน์, เมืองไทยในระบบรัฐสภา,
หน้า 82.

²สุทัศน์ ชมดี, "บทบาทของรัฐสภาในการควบคุมรัฐบาล ———," หน้า 89.

จากเหตุผลทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ทำให้สภาผู้แทนราษฎรหรือรัฐสภาในช่วงเวลา
ที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีสภาพที่อ่อนแอถูกรบงำโดยฝ่าย
บริหารอยู่ตลอดเวลา สถาบันนิติบัญญัติของไทยกลายเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ให้ความชอบธรรมกับ
ผู้ใช้อำนาจบริหาร¹ อันยังผลให้รัฐสภาไทยเป็นองค์กรที่ด้อยเสถียรภาพที่สุดในบรรดาอำนาจ
อธิปไตยทั้งสาม รัฐสภาในช่วงเวลาดังกล่าวถูกใช้เป็นเพียง "ตรายาง" ที่คอยรับรู้การกระทำ
ของรัฐบาลเท่านั้น²

เมื่อรัฐบาลสร้างกรอบไว้ควบคุมการปฏิบัติงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็สามารถใช้อำนาจบริหารได้อย่างเต็มที่ ปราศจากการตรวจสอบหรือ
เหนี่ยวรั้งการใช้อำนาจจากฝ่ายนิติบัญญัติ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้นำประเทศเข้าไป
เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ภายนอกประเทศ โดยเริ่มจากการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสจนเกิด
สงครามอินโดจีนขึ้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2483 ในสงครามครั้งนี้ประเทศญี่ปุ่นเสนอตัวเป็นกลาง
ใกล้เคียงข้อพิพาทที่กรุงโตเกียว ผลของความตกลงฝ่ายไทยได้ดินแดน 4 จังหวัด ในอินโดจีน
มาเป็นของไทย

---

¹กระมล ทองธรรมชาติ, รัฐสภาในระบบการปกครองของไทย (พระนคร :
สมาคมสังคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 2514), หน้า 9

²กมล สมวิเชียร, พัฒนาการเมืองไทย (พระนคร : สมาคมสังคมนักข่าวแห่ง
ประเทศไทย, 2513), หน้า 64.

การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสและการได้ดินแดนบางส่วนกลับคืนมานี้ ปราบกฏว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนได้แสดงความสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดย นายแก้ว สิงหะคเชนทร์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดพิจิตร ได้เสนอญัตติคว้นเรื่องขอให้สภาผู้แทนราษฎรแสดงความชมเขยต่อ รัฐบาล ในการดำเนินความตกลงกับฝรั่งเศสเรื่องเขตแดนด้านอินโดจีน¹ และการเสนอญัตติ ขอให้สภาลงมติขอบุญรัฐบาลในการดำเนินสงครามกับฝรั่งเศสจนได้รับดินแดนกลับคืนมาเป็นของ ไทย ของนายสุวิชช พันธเศรษฐ ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่²

ความร่วมมือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างดีเช่นนี้ ย่อมเป็นแรงสนับสนุนให้ รัฐบาลดำเนินนโยบายบริหารประเทศได้อย่างสะดวก สามารถนำประเทศไปสู่เหตุการณ์ภายนอก ประเทศได้อย่างเต็มที่ จะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 เพียงไม่กี่คนที่รวมกลุ่มกัน คัดค้านการบริหารงานของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถผูกมิตร กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกือบทั้งหมด โดยไม่ต้องใช้การข่มขู่แต่อย่างใดเลย³

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 14/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 19 กันยายน 2483, หน้า 192.

²ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี (2475-2517). (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช.ชุมนุมช่าง, 2517), หน้า 350-351.

³Donel'd E. Nuechterlein, Thailand and the Struggle for Southeast Asia (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1966), p. 44.

2. นโยบายวัฒนธรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเพื่อไม่ให้งานวิจัยครั้งนี้มีความซ้ำซ้อนกับงานวิจัยอื่น ๆ ซึ่งได้มีผู้เขียนถึงนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไว้เป็นจำนวนมากแล้ว งานวิจัยครั้งนี้จึงใคร่จะกล่าวถึงสาระสำคัญของนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพียง 3 ประเด็นคือ ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายวัฒนธรรม ลักษณะของนโยบายวัฒนธรรม และวิธีการดำเนินนโยบายวัฒนธรรม

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

การจะเข้าใจนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่นำมาใช้ใน ช่วงปี พ.ศ. 2481-2487 ได้อย่างถ่องแท้ นั้น จำเป็นจะต้องศึกษาถึงปัจจัยและสภาพแวดล้อม ที่จะส่งผลให้มีการกำหนดนโยบายขึ้น ซึ่งพอจะนำมากล่าวได้ดังต่อไปนี้

2.1.1 สภาพบ้านเมืองล้าหลัง บ้านเมืองและสังคมไทยในขณะนั้นยังมีความเจริญน้อย ขาดการทำนุบำรุง การคมนาคมเพื่อติดต่อถึงกันยังไม่สะดวก ความเจริญต่าง ๆ จึงยังไม่ถึงในชนบท สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมาก ขาดการศึกษาและการสาธารณสุข มีความอดอยากและมีโรคภัยไข้เจ็บกันอยู่โดยทั่วไป¹ อีกทั้ง

¹รัฐบาลต้องสั่งซื้อยาควินินจากต่างประเทศเข้ามาเพื่อรักษาโรคไข้ป่าถึงปีละ 10 ตัน

อ้างใน จอมพล ป. พิบูลสงคราม, สมุดสั่งงาน (เล่มชำระ) ลงวันที่ 10 มกราคม 2486,

หน้า 60.

ยังติดฝืนและติดการพนันอีกด้วย¹

ระบบราชการก็ยังคงอยู่กับระบบเจ้าขุนมูลนายที่ล้าหลัง ข้าราชการยังถือตนว่าเป็นนายของประชาชน กดขี่ประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้เร่งรัดให้ข้าราชการมีความกระตือรือร้นและให้เป็นผู้นำแก่ประชาชนในการดำเนินตามนโยบายวัฒนธรรม²

สภาพทางเศรษฐกิจของชาติก็ยังเสื่อมโทรม นายทุนชาวจีนและชาวตะวันตกยังคงครอบครองกิจการทางเศรษฐกิจการค้าที่สำคัญไว้เกือบทั้งหมด³ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงดำเนินการโอนกิจการด้านอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น สัมปทานป่าไม้ เหมืองแร่ และกิจการสาธารณูปโภค ด้านการส่งสินค้าเข้าสินค้าออกเข้ามาเป็นของรัฐ⁴ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวปราศรัยต่อประชาชนแสดงความจำเป็นในการสร้างความเจริญด้านเศรษฐกิจของชาติ ด้วยการต่อต้านนายทุนต่างชาติไว้ในวันสงกรานต์ปีเก่า พ.ศ. 2482 ความตอนหนึ่งว่า

... ช่วยกันสร้างชาติให้เป็นฝั่งเป็นฝา สามารถเลี้ยงตัวเองได้ดีพอสมควร เราไม่ต้องให้ชาติอื่นเข้ามายุ่งกับกิจการภายในของเราในฐานะเป็นนาย เราต้องการแต่ความเป็นมิตรที่ดีจากนานาชาติทั่วไป⁵

¹ รัฐบาลเองก็ยังต้องหารายได้จากกรมมอเมาให้ประชาชนติดอบายมุขต่าง ๆ เช่น สูบฝืนและการพนัน เป็นต้น

² หจข.ศธ.0701.29/1(38) เรื่องการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและคำวิงวอนของนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแต่งกาย, ลงวันที่ 26 กันยายน 2484.

³ ฝ่ายวิชาการคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (รวบรวม), เศรษฐกิจไทย : โครงสร้างกับการเปลี่ยนแปลง (กรุงเทพฯ : พ.จิระการพิมพ์, 2522), หน้า 200.

⁴ แกมสุข นุ่มนนท์, "เมืองไทยยุคเชื้อผู้นำ" ประวัติศาสตร์ไทย (นครปฐม : แผนกบริการกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523), หน้า 215-216.

⁵ จอมพล ป. พิบูลสงคราม, "คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี กล่าวแก่ประชากรของชาติโดยทางวิทยุกระจายเสียง ในโอกาสกษัตริย์สมัยแห่งวันท้ายศก 31 มีนาคม 2482" ยุทธโกษ 7 : 48 (เมษายน 2483) : 146.

สังคมไทยที่ล้าหลังทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา คุณภาพของประชากรต่ำ การคมนาคม และอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวแล้ว จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องสร้างความเจริญให้แก่สังคมไทยโดยเร่งด่วนด้วยนโยบายวัฒนธรรม

2.1.2 ความปรารถนาที่จะสร้างชาติไทยให้เจริญทัดเทียมอารยประเทศ

ประเทศไทยได้รับความกดดันจากการที่ถูกต่างชาติครอบงำทางเศรษฐกิจ ประกอบกับความยากลำบากในการแก้ไขพัฒนาการจากสนธิสัญญาที่เอารัดเอาเปรียบของมหาอำนาจตะวันตก¹ ทำให้รัฐบาลคณะราษฎรทุกชุด ปรารถนาที่จะสร้างฐานะของประเทศให้เจริญทัดเทียมกับชาติมหาอำนาจทั้งหลาย เพื่อจะได้รับการติดต่อกันอย่างเสมอภาค อันจะเห็นได้จากหลัก 6 ประการของคณะราษฎรในหลักของความเสมอภาคและเอกราช ที่แสดงความปรารถนาของคณะราษฎรที่จะสลัดพัฒนาการต่าง ๆ ที่ผูกมัดประเทศไทยให้หมดสิ้นไปด้วยการเร่งสร้างประมวลกฎหมาย เพื่อใช้เป็นหลักแห่งความยุติธรรมในการปกครองประเทศ และสร้างศรัทธาให้แก่ประเทศต่าง ๆ ในอันที่จะยอมรับในความเจริญทันสมัยของประเทศไทย

รัฐบาลได้เร่งสร้างความเจริญให้แก่บ้านเมืองในด้านต่าง ๆ ตามแบบตะวันตก เช่น การใช้ช้อน-ส้อม สวมกระโปรงหรือผ้าถุงแทนการสวมโจงกระเบน สวมกางเกงขายาวแทนผ้าม่วง เป็นต้น และในปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลได้ออกตราไปรษณียากรไทยชุดที่ระลึกองค์การ

¹รายละเอียดในเรื่องการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาที่ผูกมัดประเทศไทยนี้ เป็นผลของความพยายามของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งปรากฏความโดยละเอียดอยู่ในเอกสารหลายฉบับ เช่น ใสว สุทธิพิทักษ์, ดร.ปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ :บพิธการพิมพ์, 2526). ญัฐชวพันธ์ จันทพันธ์, "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ พ.ศ. 2430-2483" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒประสานมิตร, 2519), หน้า 100-126. และปรีดา ผูกพันธ์, "นโยบายต่างประเทศของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2473-2488," หน้า 23-52.

กาชาดสากลมีอายุ 75 ปี¹ นับเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการสร้างอารยธรรมตามแบบสากล เพื่อให้ต่างชาติยอมรับประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

การสร้างความสำเร็จให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองตามแบบอารยประเทศทั้งหลาย ทั้งทางด้านการปรับปรุงประเพณีบางประการให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น และรวมถึงการปรับปรุง กระบวนการยุติธรรมเสียใหม่ โดยการสร้างประมวลกฎหมายตามหลักสากลได้เรียบร้อย จึง ทำให้ประเทศไทยได้รับการยินยอมจากชาติมหาอำนาจให้แก่สิทธิสัญญาที่ผูกมัดประเทศไทยได้ สำเร็จ เมื่อ พ.ศ. 2480 และมีการทำสนธิสัญญาชุดใหม่ที่ทำให้ประเทศไทยมีอธิปไตยที่สมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2481 ฉะนั้นในวันชาติเมื่อ 24 มิถุนายน 2482 รัฐบาลจึงได้ถือโอกาสฉลอง วันชาติและสนธิสัญญาชุดใหม่² ด้วยการจัดงานฉลองครั้งยิ่งใหญ่ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า

ในรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้เร่งรัดนโยบายวัฒนธรรมมากเป็นพิเศษ โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประารถนาจะสร้างชาติไทยให้เจริญทัดเทียมประเทศมหาอำนาจที่ เจริญแล้วใน 3 ด้านด้วยกันคือ ความสมบูรณ์ของชาติ กำลังและความเป็นปึกแผ่น และ วัฒนธรรมของชาติ³ ฉะนั้นนโยบายวัฒนธรรมจึงเป็นนโยบายประการหนึ่งที่มีความสำคัญที่รัฐบาล ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มุ่งหวังจะดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายแห่งความเป็นอารยประเทศ ให้จงได้

¹สมบัติ จันทรวงศ์, เสศคมภ์กับสังคม (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2526), หน้า 26.

²จอมพล ป. พิบูลสงคราม, "สุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี" ยุทธโศษ 10 : 48 (กรกฎาคม 2483) : 161.

³กระทรวงมหาดไทย, รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัดเล่ม 2 พุทธศักราช 2484 ณ ทำเนียบนายกรัฐมนตรี วังสวนกุหลาบ (ม.ป.ท. : 2486), หน้า 11.

2.1.3 ปัญหาเอกภาพของชาติ

จากสภาพการคมนาคมที่ยังล่าช้าและขยายตัวไปอย่างเชื่องช้า ทำให้รัฐบาลไทยขาดอำนาจในการจัดการปกครองอย่างทั่วถึง ประชาชนที่อยู่ตามภูมิภาคที่ห่างไกลตามชายแดนยังไม่ได้เกิดความรู้สึกว่าตนเองคือคนไทย เช่น ประชากรใน 4 จังหวัดภาคใต้ยังคงพูดภาษามลายูและนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกับประชากรของมาเลเซีย¹

ประชาชนในภาคอีสานก็ยังรู้สึกว่าตนเป็นคนลาว ประชาชนที่อยู่ติดกับชายแดนพม่าก็จะรู้สึกว่าตนเป็นพม่ามากกว่าไทย ดังเช่นประชาชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นส่วนใหญ่ก็คือคนพม่า คนไทยยังเข้าไปไม่ถึง รัฐบาลไทยปกครองโดยส่งข้าราชการไปปกครองเท่านั้น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรก็เป็นอย่างพม่าทั้งสิ้น เช่น ใช้เงินรูปี ใช้มาตราชั่งตวงวัดแบบพม่า แต่งกายเป็นแบบพม่า สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทยยังเข้าไปไม่ถึง เช่น เงินบาทก็เป็นสิ่งที่ประชาชนชาวแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จัก²

สิ่งเหล่านี้ย่อมแสดงว่าประชาชนในภูมิภาคห่างไกลยังขาดความสำนึกในความเป็นชาติไทย รัฐบาลจึงต้องเร่งสร้างความเป็นไทยให้เด่นชัดขึ้น โดยการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก "สยาม" มาเป็น "ไทย" กำหนดให้ร้องเพลงชาติและเคารพธงชาติไทย ออกรฐนิยมเรียกชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ "ไทย" ขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องชาวจีนที่ยังมิได้สำนึกในความเป็นไทย อีกทั้งยังก่อปัญหาให้แก่ประเทศไทยทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจมาเป็นเวลาช้านานอีกด้วย รัฐบาลต้อง

¹ สงคราม ชื่นภิบาล, "การผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้," หน้า 40,

² สัมภาษณ์นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์, 15 มกราคม 2528 ณ ทำเนียบรัฐบาล.

พยายามจำกัดสิทธิทางการเมืองและการเคลื่อนไหวของชาวจีนเสมอมา นักการเมือง ผู้บริหาร ประเทศ ตลอดจนนักหนังสือพิมพ์และประชาชนบางส่วนได้แสดงความหวັวิตกต่อปัญหา¹ รัฐบาล จักรพรรดิราชบัญญัติควบคุมคนเข้าเมืองหลายฉบับ¹ นอกจากนี้ชาวจีนที่เข้ามายังเป็นผู้ที่มี วัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมเพราะเป็นพวกที่ขาดการศึกษาและค้อยวัฒนธรรม แต่ถึงกระนั้นก็คิคนจีน ส่วนใหญ่ก็ยังคงพยายามที่จะรักษาวัฒนธรรมและชนบประเพณีดั้งเดิมของตนไว้ โดยมีการรวม กลุ่มในรูปของสมาคม มีการออกหนังสือพิมพ์และจัดตั้งโรงเรียนจีนขึ้น² โดยสมาคมจีนจะเป็น แหล่งกลางให้ความช่วยเหลือและร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับโรงเรียนจีน สำนักงานหนังสือพิมพ์และ ธนาคารชาวจีน³ สมาคมชาวจีนบางแห่งนั้นก็มิจุดมุ่งหมายที่จะให้ชาวจีนรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ อย่างเคร่งครัด⁴ เมื่อหญิงจีนอพยพเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้น ผู้ชายจีนก็มีโอกาสแต่งงานกับ หญิงจีนมากขึ้น การรักษาวัฒนธรรมจีนจึงยิ่งเพิ่มความเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้นอีก⁵

คนไทยบางส่วนก็ได้หันไปรับเอาแบบอย่างวัฒนธรรมด้านการแต่งกายของจีน เพราะ ประเทศไทยต้องพึ่งพาสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากนายทุนจีน จึงทำให้

¹ ทีวี อีระวงศ์เสรี, สถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์, 2517), หน้า 33. มีรายละเอียดการออกกฎหมายควบคุมคนเข้าเมือง อย่างละเอียด.

² วัลลภา บุรุษพัฒน์, ชาวจีนในประเทศไทย, ขจ้ดภัย บุรุษพัฒน์ (บรรณาธิการ), (กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2517), หน้า 37.

³ ลิขิต อีระเวคิน (บรรณาธิการ), ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2521), หน้า 53.

⁴ ขจ้ดภัย บุรุษพัฒน์, ชาวจีนในประเทศไทย, หน้า 81.

⁵ กมล จันทสร (แปล), อิทธิพลของชาวจีนโพ้นทะเลและบทบาทของคนจีนใน ประเทศไทยสมัยปัจจุบัน (พระนคร : โอเคียนสโตร์, 2506), หน้า 112.

คนไทยหันไปสวมกางเกงแพรจีน จนกระทั่งกางเกงแพรดอกจะกลายเป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติไปเสียทีเดียว¹ เพราะแม้แต่ข้าราชการบางคนยังสวมกางเกงแพรไม่สวมเสื้อชั้นนอกไปตรวจราชการก็มี² ทั้งนี้เพราะโครงสร้างสังคมไทยเป็นสังคมเปิดและมีโครงสร้างสังคมที่หลวม³ จึงเปิดโอกาสให้วัฒนธรรมอื่นแทรกซึมเข้ามาสู่คนไทยได้ง่าย

นอกจากนี้คนจีนยังเป็นปัญหาทางการเมืองที่รัฐบาลไทยต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน เพราะ ดร. ชุณหัตถ์ เชน เรียกร้องความจงรักภักดีจากคนจีนในประเทศไทยอยู่ตลอดเวลา โดยการประกาศใช้กฎหมายสัญชาติจีนใน พ.ศ. 2452⁴ การดำเนินกิจกรรมรวบรวมเงินทองกลับประเทศจีนโดยวิธีโหยก๊ว มีการจัดตั้งธนาคารโอเวอร์ซีไชนาขึ้นระดมผลประโยชน์จากประเทศไทย เพื่อส่งเงินไปสนับสนุนการเมืองในประเทศจีน และตั้งสมาคมลับขึ้นต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทยอย่างรุนแรง⁵ นอกจากนี้คนจีนยังเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในหมู่คนจีนใน

¹สังข์ พัธโนทัย, ความนึกในกรุงชัง (พระนคร : บริษัทประสานชัยสิทธิ์, 2499), หน้า 242-243.

²นิกรวันอาทิตย์ 59 (22 ตุลาคม 2487).

³John F. Embree, "Thailand : A Loosely Structure Social System" in American Anthropologist Vol. 52, 1950, pp.181-193. อ้างใน ทวี วีระวงศ์เสรี, "สถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย" หน้า 172.

⁴ยุพเรศ มิลลิแกน, "บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510), หน้า 110-112.

⁵รัตนาวดี รัตนโกมล, "วิวัฒนาการและบทบาทของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย พ.ศ.2431-2488" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 148. และ ยุพเรศ มิลลิแกน, "บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย," หน้า 85-86 และ 112.

ประเทศไทยอีกด้วย¹

ปัญหาทั้งหลายที่เกิดจากชาวจีนในประเทศไทยดังกล่าวนี้ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมุ่งจะใช้นโยบายวัฒนธรรมเพื่อจะโน้มนำให้คนจีนหันมาเคารพในอธิปไตยของชาติไทย และมีความสำนึกในบุญคุณของประเทศไทยที่ตนได้เข้ามาอาศัยทำมาหากิน รัฐบาลไทยจึงเน้นนโยบายวัฒนธรรมแบบชาตินิยมไว้อย่างเด่นชัด ดังปรากฏอยู่ในรัฐนิยมหลายฉบับ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในประเทศไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงดำเนินนโยบายวัฒนธรรมต่อชาวจีนอย่างรุนแรง เพื่อให้คนจีนเลิกความนิยมในประเทศตน เพราะคนจีนคือมานานที่จะสอนลูกหลานให้เป็นคนจีนและไม่ยอมทำตัวให้เป็นคนไทย นโยบายวัฒนธรรมจึงมีความเข้มงวดมาก ซึ่งก็มีผลให้คนจีนขอเปลี่ยนสัญชาติมาเป็นไทยมากขึ้นและยอมรับวัฒนธรรมไทยเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นการยอมรับอย่างจริงจังหรือป้องกันตนเองนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้องศึกษากันต่อไป²

2.1.4 ความสัมพันธ์กับประเทศญี่ปุ่นทำให้ประเทศไทยปรารถนาจะสร้างวัฒนธรรมให้เสมอกับญี่ปุ่น

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในยุโรป จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พยายามใช้นโยบายถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างญี่ปุ่นกับอังกฤษอยู่เป็นเวลานาน จนสังเกตได้ว่าอังกฤษเพลี่ยงพล้ำจึงตัดสินใจเข้าเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น มีการเตรียมการเพื่อความร่วมมือกับญี่ปุ่น

¹ สุวดี เจริญพงศ์, "ปฏิกริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 193.

² กมล จันทสร (แปล), อิทธิพลชาวจีนโพ้นทะเล ———, หน้า 255.

มาโดยลำดับ นับตั้งแต่การยินยอมให้ญี่ปุ่นเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอินโดจีนเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2484 และมีการส่งทูตไปตกลงร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ เมื่อ 28 กันยายน 2484¹ เมื่อญี่ปุ่นบุกประเทศไทยในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 รัฐบาลก็ได้ตกลงร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างเต็มตัว โดยการลงนามในสนธิสัญญาร่วมรบกับญี่ปุ่นเมื่อ 21 ธันวาคม 2484² ซึ่งกติกาสัญญานี้มีพิธีสารลับว่าญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้ดินแดนคืนจากอังกฤษ³ ต่อจากนั้นรัฐบาลไทยก็ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเมื่อ 25 มกราคม 2485 รวมทั้งส่งนายดิเรก ชัยนาม ไปเจรจากับญี่ปุ่นเพื่อขอเข้าเป็นภาคีอักษะอีกด้วย⁴ ความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับญี่ปุ่นดำเนินเรื่อยมา

¹Edward. T. Flood, Japan's Relation with Thailand 1928-1941 (Unpublish Ph.D. Thesis, University of Washington, 1967), pp.233-234. และ อุบล จิระสวัสดิ์, "สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517); หน้า 72-74. ซึ่งได้ให้รายละเอียดของการดำเนินนโยบายเพื่อการร่วมมือกับญี่ปุ่นไว้อย่างละเอียดมากว่าเป็นไปด้วยความเต็มใจ ผู้นำของไทยถึงกับส่งนายวิชิ ปานะนนท์ เดินทางไปเจรจาเพื่อจะขอร่วมมือกับญี่ปุ่น และยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยได้ถ้าญี่ปุ่นมีความจำเป็น.

²ราชกิจจานุเบกษา 58 (21 ธันวาคม 2484) : 1824-1825.

³ปรีดี พนมยงค์, หลักฐานสำคัญบางประการเกี่ยวกับสถานะสงครามของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2521), หน้า 2.

⁴กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทโศบายของไทย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 104-106. และดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 เล่ม 1 (พระนคร : แพรวพิทยา, 2507), หน้า 155 และ 275-276.

จนกระทั่งมีการทำความตกลงทางวัฒนธรรมต่อกันเมื่อ 28 ตุลาคม 2485 ณ กรุงโตเกียว นับได้ว่าความร่วมมือระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้นดำเนินไปถึงขั้นร่วมเป็นร่วมตายจนแทบจะถอนตัวไม่ขึ้นทีเดียว¹

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตัดสินใจอยู่ฝ่ายญี่ปุ่นแล้ว ก็ได้ดำเนินนโยบายปรับปรุงประเทศโดยถือเอาการเมืองของญี่ปุ่นสมัยเมจิเป็นหุ่นจำลองหรือแม่ทาสีที่จะนำมาปฏิบัติในประเทศไทย เช่น มีการเลียนแบบลัทธิชิโตของญี่ปุ่น* ด้วยการเผยแพร่วินัยวีรธรรมประจำชาติ² และมีการปรับปรุงวัฒนธรรมของชาติด้วยการยกเลิกประเพณีเก่าบางประการ รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมประจำชาติอย่างใหม่ ๆ ขึ้นมาแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญทันสมัยตามแบบของญี่ปุ่นทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินการประกาศใช้รัฐธรรมนูญและนโยบายวัฒนธรรมขึ้นก็เพื่อจะเอาอกเอาใจญี่ปุ่น³ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายวัฒนธรรมจากแบบอ่อนคือ

¹ธานี สุขเกษม, "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 : รายงานการศึกษาค้นคว้าในอดีต" วารสารประวัติศาสตร์ 5 : 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2523) : 46.

* วัฒนธรรมของพวกซามูไรในสมัยศักดินาสวามิภักดิ์ ซึ่งเน้นความซื่อสัตย์ ความเสียสละและภักดีต่อเจ้านาย.

²ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, "รัฐบาลสมัยแรกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481-2487)" จุลสารโครงการตำรามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2 : 2 (มกราคม 2518) : 58 และ 61.

³Toru Yano, "Sarit and Thailand's 'Pro-American Policy'" The Developing Economies, pp. 284-299. อ้างใน สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 1:4 (มิถุนายน 2517) : 2-3.

ไม่รุนแรงเป็นแบบที่รุนแรงขึ้นก็เพราะแรงกระตุ้นจากฝ่ายญี่ปุ่น¹ การเร่งรัดประชาชนให้ปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรมดังกล่าวมีผลให้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยอย่างพิสดารมาก² ทั้งนี้เพื่อจะเร่งสร้างชาติไทยให้มีวัฒนธรรมสูงเด่นในสายตาของอารยประเทศ³ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นเพราะชาวญี่ปุ่นชอบนำภาพถ่ายผู้ที่แต่งกายผิดวัฒนธรรม ความสกปรก และด้อยความเจริญของบ้านเมืองไทยไปเผยแพร่⁴ ความหวังเกรงว่าญี่ปุ่นจะดูถูกและความปรารถนาจะเป็นอารยประเทศอย่างญี่ปุ่นน่าจะมีผลผลักดันให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปรับปรุงวัฒนธรรมของชาติเป็นการใหญ่

แต่ภายหลังจากที่ไทยเปิดการเจรจาเพื่อแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมกับประเทศญี่ปุ่นใน พ.ศ. 2485 ประเทศไทยได้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเมื่อ 29 กันยายน 2485 ทั้งนี้ก็เพื่อเร่งรัดให้คนไทยได้มีความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อป้องกันคนไทยหันไปนิยมวัฒนธรรมญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะถ้าการเจรจาดังกล่าวได้ยุติเป็นข้อตกลงทางวัฒนธรรมแล้ว ฝ่ายไทยจะเสียเปรียบมาก และจะเสียเปรียบมากยิ่งขึ้นถ้าญี่ปุ่น

¹ แกมสุข นุ่มนนท์, การปกครองและสังคมไทย, หน้า 83.

² เรื่องเดียวกัน.

³ แกมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2, บทนำหน้า 1, 4 และ 71.

⁴ หจข.สร.0201.15/934 นายสังคม วรรณวิทย์ เสนอเรื่องสำรวจและวัฒนธรรมของชาติ (พ.ศ. 2485). และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม, สมุดสั่งงานฝ่ายพลเรือน เล่ม 3 (29 พฤษภาคม 2487), หน้า 190-191.

เป็นฝ่ายชนะสงคราม¹ เพราะญี่ปุ่นคงจะถือโอกาสเผยแพร่วัฒนธรรมของตนในประเทศไทยอย่างกว้างขวางแน่นอน แต่ในระยะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ยังดำเนินอยู่นั้น ญี่ปุ่นคงมิได้มุ่งหวังจะเผยแพร่วัฒนธรรมของตนในประเทศไทยอย่างเอาจริงเอาจังนัก เป็นเพียงการชักจูงให้คนไทยเกิดศรัทธาเลื่อมใสในความเจริญรุ่งเรืองของประเทศญี่ปุ่นเป็นเบื้องแรก² แต่ญี่ปุ่นจะใช้ข้อตกลงทางวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ทางการเมืองการทหารและหวังผลในอนาคตมากกว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้หันมากวดขันคนไทยให้ปรับปรุงวัฒนธรรม ก็โดยหวังว่าถ้าญี่ปุ่น

---

¹รายละเอียดในเรื่องนี้อ่านเอกสารจากกองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พ.พ.2/2:4 ทั้งหมดเป็นรายละเอียดความตกลงทางวัฒนธรรม ซึ่งจะพบว่า ฝ่ายไทยถูกเร่งรัดให้ต้องลงนามในความตกลงนี้ที่ประเทศญี่ปุ่น แบบมัดมือชกทีเดียว และไทยยังเป็นฝ่ายเสียเปรียบมาก ซึ่งฝ่ายไทยพยายามจะใช้วิธีถ่วงเวลาการลงนามให้เนิ่นนานไปแต่ทำไม่สำเร็จ

²หลักฐานที่กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พ.พ.2/2:4(22) สำเนาที่ ม.2882/2486 เรื่องนายชุงิตา นำภาพวัฒนธรรมไปแสดง จากหลักฐานชิ้นนี้พบว่าญี่ปุ่นมีเจตนาจะแสดงภาพแสนยานุภาพและความเจริญของญี่ปุ่นให้คนไทยเกิดศรัทธาในประเทศญี่ปุ่น มากกว่ามุ่งเผยแพร่วัฒนธรรมของญี่ปุ่นอย่างจริงจัง เพราะภาพถ่ายที่นำไปแสดงมีประมาณ 100 ภาพเท่านั้น และไม่ใช้ภาพทางด้านวัฒนธรรมของญี่ปุ่นโดยตรง ฉะนั้นการที่จะกล่าวว่า การเผยแพร่วัฒนธรรมของญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นไปอย่างแพร่หลายรวดเร็วจนเป็นที่น่าตกใจนั้น คงจะไม่เป็นที่น่าหวั่นเกรงถึงขั้นนั้นแน่ เพราะเพียงภาพถ่ายเพียง 100 ภาพ จัดแสดง 2 ครั้ง กับหนังสืออีกเล็กน้อย ไม่น่าจะตื่นกลัวอะไรมากนัก แม้นในสังคมยุคนั้นก็ตาม ประกอบกับหลักฐานการเผยแพร่วัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ของญี่ปุ่น เช่น การสอนภาษาญี่ปุ่นก็มีผู้เรียนไม่กว้างขวาง เป็นเพียงคนบางกลุ่มที่ตื่นของใหม่ให้ความสนใจศึกษาบ้าง รวมทั้งผู้ที่หวังผลประโยชน์ในการติดต่อกับญี่ปุ่น เช่น ด้านการค้าขาย.

ขณะสงครามตามที่คาดหมายไว้ ญี่ปุ่นคงจะใช้ความตกลงทางวัฒนธรรมผูกมัดไทยให้เลียนแบบวัฒนธรรมญี่ปุ่นภายหลังสงครามยุติแล้ว โดยไม่มีหนทางบิดพลิ้วได้เลย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มหันเกรงการขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นในประเทศไทยมากขึ้นภายหลังมีการเปิดการเจรจาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันในปี 2485

2.1.5 ลักษณะนิสัยส่วนตัวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จากการศึกษาหลักฐานต่าง ๆ ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากบันทึกส่วนตัวในสมุดสังงานหลายเล่ม จะพบว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีอุปนิสัยส่วนตัวที่รักความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีแบบแผน และพอใจที่จะเห็นประเทศไทยมีความเจริญงอกงามเป็นที่เจริญตาอย่างเช่นอารยประเทศทั้งหลายที่เคยพบเห็นมา ประกอบกับสังคมและบ้านเมืองไทยในขณะนั้นยังขาดการพัฒนา โดยเฉพาะในกรุงเทพฯก็ยังไม่สกปรก ถนนหนทางยังมีน้อยและขาดความเรียบร้อย ไม่สามารถจะเป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาวต่างชาติได้

ในด้านอาคารสถานที่ที่ทั้งของราชการและเอกชนก็สกปรกรกรุงรัง อันแสดงถึงการด้อยความเจริญและขาดการอนามัยที่ดี โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ มีชาวจีนและแขกเข้ามาอยู่อาศัยมาก พวกนี้จะมุ่งแต่การประกอบอาชีพโดยมิได้สนใจต่อการรักษาความสะอาดของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมทั้งมีการเลี้ยงสัตว์ไว้ตามริมถนนหนทางโดยทั่วไป ชาวจีนบางคนก็เปลือยกายท่อนบนเดินตามท้องถนน¹ ส่วนประชาชนคนไทยก็ยังขาดเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย ส่วนมากแต่งกายเพียงหวังเอาความสะอาดสบายเป็นประการสำคัญ เช่น แม่ค้าสวมเสื้อชั้นในตัวเดียว เด็ก ๆ ไม่สวมเสื้อผ้าวิ่งอยู่ตามถนนหนทางคอยขอล้างของจาก

¹จอมพล ป. พิบูลสงคราม, สมุดสังงานฝ่ายสภาวัฒนธรรม (วันที่ 5 พฤษภาคม 2486), หน้า 38.

ชาวต่างชาติ¹ อันเป็นสิ่งที่น่าละอายและแสดงถึงความด้อยพัฒนาของประเทศไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้เร่งรัดในเรื่องความมีระเบียบวินัยของประชาชนไปยังข้าหลวงประจำจังหวัด ให้ร่วมมือกันสร้างให้คนไทยมีวัฒนธรรมโดยเร็ว โดยกล่าวว่า

...ขอให้ลองไปคิดดูก็จะเห็นได้ว่า คนไทยของเราเวลานี้ ยังมีทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องปรับปรุงทั้งสิ้น หมายความว่าเราไม่มีอะไรที่ดีแน่นอนเลย หรือเราไม่มีรากฐานที่ดีสักอย่างหนึ่ง ร่างกายก็ดี หัวใจก็ดี จึงจัดว่าไม่มีรากฐานที่แน่นอน จำเป็นจะต้องช่วยกันฝังรากฐานอันนี้²... ผมคิดว่าคนไทยเราจะต้องปรับปรุงกันทุกอย่าง... ทางราชการจะได้เร่งรัดเรื่องวัฒนธรรมให้เป็นการจริงจังยิ่งขึ้น... เอาให้ดีให้ได้ เอาให้เป็น "เช็ทอกแข็ง" (อังกฤษ) ให้ได้ แต่จะได้เท่าไรและจะดีได้เท่าไรเป็นสิ่งที่เราต้องพยายามทำกัน³

อีกตอนหนึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวว่า "เขาทำอะไรได้อย่างไร เขาเป็นอย่างไร เราก็อยากจะเป็นอย่างเขาบ้างให้มากที่สุดที่จะทำได้ โดยที่เราจะไม่เว้นเสียซึ่งประเพณีที่ดีของเรา"⁴ ซึ่งผลจากการเร่งรัดปรับปรุงวัฒนธรรมได้สร้างเอกลักษณ์ใหม่ให้แก่วัฒนธรรมของชาติหลายประการ มีการส่งเสริมปลูกฝังความมีวัฒนธรรมให้แก่คนไทยอย่างจริงจัง⁵ เป็นพิเศษ บทบาทของบุคคลเหล่านี้คือ หลวงวิจิตรวาทการ นายสังข์ พัธโนทัย

¹ หจช.มท.0201.1.1/1897(6) นายเล็ก คงสนั่นที่ แจ็งสภาพของอำเภอสุมทรปราการและเจ้าหน้าที่ไม่เอาใจใส่ต่อหน้าที่ราชการ (พ.ศ. 2488) จ.พระนคร.

²⁻⁴ กระทรวงมหาดไทย, รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด เล่ม 1 พ.ศ. 2484, หน้า 17,27 และ หน้า 2.

⁵ มัลย์ ชูพินิจ, บันทึกจอมพล (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2489), หน้า 58-59.

นายกศักดิ์ ขำศิริ เป็นต้น บุคคลสำคัญเหล่านี้มีส่วนช่วยส่งเสริมให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 กำหนดนโยบายวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก เช่น หลวงวิจิตรวาทการก็มีบทบาทในการ
 แต่งบทเพลง บทละคร และปาฐกถา ฯลฯ เพื่อช่วยกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวในนโยบาย
 วัฒนธรรมแบบชาตินิยม¹ อันมีผลในการสร้างระเบียบวิธีใหม่ ที่จะช่วยเสริมสร้างค่านิยมทาง
 วัฒนธรรมของชาติขึ้นมาใหม่ เช่น การร่างมาตรฐาน การสร้างมาตรฐานด้านการดนตรี
 การละคร รวมทั้งการเล่นพื้นเมืองเสียใหม่ เป็นต้น จึงเป็นที่ยอมรับกันว่าหลวงวิจิตรวาทการ
 มีบทบาทต่ออุดมการณ์ชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่มาก²

ส่วนนายมัน ชูชาติ และนายก รักไทย ผู้จัดรายการสนทนาทางวิทยุกรมโฆษณา
 การ ก็มีบทบาทในการเสนอความคิดใหม่ ๆ ก่อนนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
 อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการแต่งกาย และนอกจากนี้นายสังข์ พัทธินัย นั้นน่าจะมี
 ส่วนสนับสนุนความคิดทางชาตินิยมแก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่มากเช่นเดียวกัน โดยเขา
 ได้เขียนหนังสือขึ้นไว้หลายเล่ม เช่น ในเรื่อง "บุคคลตัวอย่างของโลก", "ศึกไทยในร้อยปี"
 และ "เรื่องบทสนทนาของนายมัน-นายก" ข้อเขียนมีลักษณะการสนับสนุนการกระทำของ
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะในเรื่องนโยบายวัฒนธรรม ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ โดยไม่ต้องแยแสต่อคำวิจารณ์วิพากษ์วิจารณ์ต่าง³

¹ประอรรัตน์ บุรณมาตร์, หลวงวิจิตรวาทการกับบทละครประวัติศาสตร์
 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 31-33.

²สุพจน์ คำนตระกุล (รวบรวม), พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส พุดถึงข้อเท็จจริง
ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม (กรุงเทพฯ :
 ศิริพรการพิมพ์, 2522), หน้า 71.

³กาญจนา ตั้งชลทิพย์, "งานเขียนทางด้านประวัติศาสตร์ของ สังข์ พัทธินัย"
วารสารธรรมศาสตร์ 9 : 1 (กรกฎาคม-กันยายน, 2522), หน้า 126 และหน้า 132-133.

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำหนดนโยบายวัฒนธรรมขึ้นนั้น มีปัจจัยแวดล้อมอยู่หลายประการ ทั้งนี้เพื่อจะแก้ไขปัญหาของชาติในด้านต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือว่านโยบายวัฒนธรรมเป็นงานสำคัญควบคู่ไปกับการสร้างความสมบูรณ์ของชาติในด้านต่าง ๆ จึงได้เร่งรัดให้วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยยุคใหม่ให้แทรกซึมเข้าไปในกระแสความรู้สึกนึกคิดของประชาชนชาวไทย แม้จะเป็นการยากที่จะประเมินอัตราปริมาณต้นลึกของอิทธิพลทางวัฒนธรรมได้โดยแน่นอนตายตัว แต่วัฒนธรรมหลายสิ่งหลายอย่างที่มีการส่งเสริมกันในยุคนั้น ก็ยังปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

2.2 ลักษณะของนโยบายวัฒนธรรม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม คำนึงถึงความสำคัญของการสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทุกวิถีทาง รวมทั้งจำเป็นต้องเร่งปรับปรุงวัฒนธรรมของชาติเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของสังคมขึ้นใหม่ โดยยึดถือหลักการที่ว่า "วัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญยิ่งในความเจริญของชาติ และการที่ชาติจะเจริญได้ก็ต้องอาศัยคนของชาติเป็นผู้มีวัฒนธรรม"¹

ฉะนั้นเมื่อรัฐบาลกำหนดวันชาติขึ้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2482 รัฐบาลได้จัดงานฉลองขึ้นครั้งยิ่งใหญ่และเรียกงานครั้งนี้ว่า "งานฉลองวันชาติและสนธิสัญญาใหม่"² อันเป็นผลจากการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาชาติได้สำเร็จ ประเทศไทยจึงมีอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ งานฉลองครั้งนั้นรัฐบาลได้กำหนดให้มีเนื้อร้องเพลงชาติ พร้อมกับจัดการแสดงหลายอย่าง³ พร้อมทั้งมีการจัดประกวดเพลงปลุกใจให้รักชาติ บทประพันธ์ปลุกใจให้รักชาติ

¹"ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรฐนิยมฉบับที่ 7 เรื่องชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ" ราชกิจจานุเบกษา 56 : 84 (25 มีนาคม 2483) : 3641.

²หจข.ศธ.0701.23.1/5 งานฉลองวันชาติ (พ.ศ. 2482).

³รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, หน้า 109.

ภาพโฆษณาแสดงถึงความรักชาติ และหน้าที่ที่ต้องมีแก่ชาติ มีการจำหน่ายธงชาติไทย มีการจัดประกวดแบบแปลนอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย¹ นอกจากนี้ยังมีประกาศใช้ "รัฐนิยม" (State Convention) ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยนายกรัฐมนตรีจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวทางวิทยุกระจายเสียง ประชาชนชาวไทยว่า

... "รัฐนิยม" คือการปฏิบัติให้เป็นประเพณีนิยมที่ประจำชาติ เพื่อให้บุตรหลานอนุชนคนไทยเรายึดถือเป็นหลักปฏิบัติ รัฐนิยมนี้มีลักษณะและละม้ายคล้ายคลึงกับจรรยา มารยาทของอารยชนจะพึงประพฤติตนเอง ในรัฐนิยมยังมีพฤติกรรมเพิ่มพิเศษขึ้นอีกอย่างหนึ่งคือ "อำนาจมหาชน" อำนาจมหาชนนั้นแปลรูปมาจากมติมหาชน ซึ่งเราเคยได้ยินได้ฟังมาแล้ว หมายความว่า การกระทำสิ่งใดให้ดำเนินตามความเห็นของส่วนมากของชาติ ความเห็นคือเห็นชอบของประชาชนส่วนใหญ่นั้นก่อให้เกิดอำนาจมหาชนขึ้น อำนาจมหาชนนั้นสามารถทำการปรับปรุงหรือปราบปรามกลุ่มชนส่วนน้อยที่ยังว่านอนสอนยาก ไม่มีเวลาที่จะขึ้นมาเสมอกับผู้อื่นได้²

การดำเนินงานเพื่อร่างรัฐนิยม เริ่มขึ้นโดยมีการตั้ง "กรรมการธรรมนูญ" ขึ้นเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2482 โดยมีหลวงวิจิตรวาทการเป็นประธานกรรมการ รัฐบาลให้เหตุผลในการตั้งกรรมการชุดนี้ว่า คณะรัฐมนตรีเห็นว่าคนไทยส่วนมากยังแต่งกายไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย น่าละอายแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้การแสดงกิริยา วาจา และมารยาทในที่ชุมนุมยังไม่เหมาะสม อันอาจทำให้ชาวต่างประเทศเย้ยหยันได้ว่าขาดความเจริญ ไม่สมกับเป็นชาติที่มีเอกราชสมบูรณ์ดังชาติทั้งหลาย หากไม่ดัดแปลงแก้ไขแล้ว จะเป็นทางนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมของชาติได้³

¹ หจช. ศธ. 0701.23.1/5 งานฉลองวันชาติ (พ.ศ. 2482).

² หจช. ศธ. 0701.29/4(15) คำอธิบายรัฐนิยม (พ.ศ. 2482).

³ หจช. ศธ. 0701.29/5(1.1) เรื่องตั้งกรรมการธรรมนูญ ลับที่ จ.2172/2482

ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2482.

ต่อมาได้เปลี่ยนคำว่า "ธรรมเนียม" เป็น "รัฐนิยม" ซึ่งเมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์แล้ว ธรรมเนียม หมายถึงสิ่งที่น่าชื่นชม ส่วนรัฐนิยม หมายถึงความนิยมในประเทศชาติหรือรัฐแห่งตน แสดงให้เห็นได้ว่ารัฐบาลในยุคนี้ต้องการสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้า เป็นที่น่าชื่นชม ยินดีแก่นานาชาติ และในขณะเดียวกันต้องการจะให้ประชาชนเกิดศรัทธาเลื่อมใสในประเทศชาติของตนเองด้วย

หลวงวิจิตรวาทการ ได้ให้คำอธิบายถึงเหตุผลที่รัฐบาลได้ก่อกำเนิกรัฐนิยมขึ้นว่า

...เรื่องรัฐนิยม ได้เกิดขึ้นจากวิตกหมกมุ่นของนายกรัฐมนตรี ในปัญหาสำคัญอันเกี่ยวแก่ประเทศชาติ คือปัญหาที่คิดจะทำคนไทยให้เป็นไทยจริง ๆ ที่ว่า เป็นไทยจริง ๆ นั้น มีความหมายเป็นสองชั้น ชั้นแรกคือให้คนไทยสามารถดำรงตนอยู่โดยอิสระ ปราศจากความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยอยู่ใต้แอกไถ อำนาจทรัพย์ หรืออิทธิพลของคนบางเหล่าที่เอาเปรียบบีบบังคับทำนายนหลังราษฎรไทย ชั้นที่ 2 คือฟื้นฟูวัฒนธรรมไทย ให้ชาวไทยได้รับความยกย่องของนานาชาติ สมกับความเป็นชาติไทยที่ใหญ่หลวงมาแล้วแต่อดีตกาล¹

ฉะนั้นรัฐนิยมจึงเป็นลักษณะแรกของการใช้นโยบายวัฒนธรรม ซึ่งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศใช้ทั้งสิ้นรวม 12 ฉบับ²

¹ หจข.ศธ.0701.29/35 เรื่องรัฐนิยม โดยหลวงวิจิตรวาทการ.

² รัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับ มีดังนี้คือ

1. การเรียกชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ	7. ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ
2. การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ	8. เพลงสรรเสริญพระบารมี
3. การเรียกชื่อชาวไทย	9. เรื่องภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี
4. การเคารพธงชาติ เพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี	10. เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย
5. ให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย	11. เรื่องกิจประจำวันของคนไทย
6. ทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ	12. เรื่องการช่วยเหลือคุ้มครองเด็กคนชรา หรือทุพพลภาพ

การประกาศรัฐนิยมในชั้นต้นก็หวังให้เกิดผลในวงราชการก่อน จึงมิได้ประกาศใช้ในรูปกฎหมาย และไม่ได้ผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎร¹ ซึ่งการปฏิบัติตามรัฐนิยมในระยะแรก ๆ ก็ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและข้าราชการอย่างเต็มที่² แต่จากความไม่เคยชินต่อการดำเนินชีวิตตามแนวรัฐนิยมที่กำหนดขึ้น และรัฐนิยมบางฉบับก็มีจุดอ่อนเมื่อนำไปปฏิบัติจริง เช่น มีการขายอาหารเฉพาะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อให้คนไทยรู้จักบริโภคอาหารให้เป็นเวลา ปรากฏว่าพระภิกษุหลายรูปที่เดินทางไปทำธุรกิจบางประการต้องอดฉันเพล³ บัจฉัยเหล่านี้ยังผลให้ข้าราชการและประชาชนไม่ค่อยจะปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรมในบางลักษณะ

¹ หจช.ศธ.0701.29/35(3) เรื่องรัฐนิยม (ม.ท.) โดยหลวงวิจิตรวาทการ.

² ไพฑูรย์ เจ๊ะแฮ, "นโยบายชาตินิยมของไทยระหว่าง พ.ศ.2481-2488"

หน้า 141.

³ หจช.มท.5.13/194 เรื่องชี้แจงข้อความที่หนังสือพิมพ์ลงข่าว (พ.ศ.2484)

จ.ชลบุรี (เป็นการแก้ข่าวจากหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ ฉบับวันที่ 6 พฤศจิกายน 2484 ลงข่าวภายใต้หัวข้อเรื่อง "ห้ามกินและขายอาหารตามเวลาที่กำหนดไว้").

รัฐบาลถึงกับต้องเร่งรัดให้ข้าราชการและครอบครัวให้ปฏิบัติตามรัฐนิยมโดยเคร่งครัด¹ และในส่วนองประชาชนก็ได้มีคำสั่งกำชับแก่กระทรวงทบวงกรม ให้แจ้งแก่ผู้มาติดต่อราชการต้องแต่งกายให้เรียบร้อยและสุภาพตามรัฐนิยม มิเช่นนั้นจะไม่รับติดต่อหรืออนุญาตให้โดยสารรถประจำทางโดยเด็ดขาด และยังขอร้องไปยังบริษัทเอกชนให้ทำตามนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนี้ด้วย²

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจึงเปลี่ยนแปลงลักษณะของวัฒนธรรมเสียใหม่ให้กลายเป็นแบบมาเป็นกฎหมาย เพื่อให้มีความศักดิ์สิทธิ์เพราะสามารถกำหนดบทลงโทษได้ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตราพระราชบัญญัติวัฒนธรรมขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5 ฉบับ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้อำนาจจากพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดพระราชกฤษฎีกาเพื่อกำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนไทยจักต้องปฏิบัติตามอีกหลายฉบับ และยังมีพระราชกฤษฎีกาวางระเบียบปฏิบัติของคนต่างด้าวเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ขึ้นใช้อีกด้วย

¹ หจช. ศธ. 0701.29/1(38) เรื่องการปฏิบัติตามรัฐนิยมและคำวิงวอนของนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแต่งกาย ลงวันที่ 26 กันยายน 2484.

² หจช. ศธ. 0701.29/1(39) เรื่องการปฏิบัติตามลัทธินิยมว่าด้วยการแต่งกาย ลงวันที่ 8 กันยายน 2484.

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออกพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องวัฒนธรรม แต่ไม่ได้ใช้ชื่อว่าพระราชบัญญัติวัฒนธรรม ขึ้นใช้ชื่อหลายฉบับด้วยกัน¹

¹กฎหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรมในลักษณะต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้คือ

- 1) พระราชบัญญัติวัฒนธรรมมีทั้งสิ้น 5 ฉบับ คือ
  - ฉบับที่ 1 พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483
  - ฉบับที่ 2 พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485
  - ฉบับที่ 3 พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2485
  - ฉบับที่ 4 พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485
  - ฉบับที่ 5 พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486
- 2) พระราชกฤษฎีกาซึ่งออกบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรม มีดังนี้
  - ฉบับที่ 1 พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนไทยจักต้องปฏิบัติตาม พุทธศักราช 2484
  - ฉบับที่ 2 พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485
  - ฉบับที่ 3 พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485
  - ฉบับที่ 4 พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบปฏิบัติของคนต่างด้าวเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485
  - ฉบับที่ 5 พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสดงละคร พุทธศักราช 2485
- 3) พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องวัฒนธรรม แต่ไม่ได้ใช้ชื่อว่าพระราชบัญญัติวัฒนธรรม มีดังนี้
  - พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พุทธศักราช 2484
  - พระราชบัญญัติสาธารณสุข พุทธศักราช 2484
  - พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2486
  - พระราชบัญญัติอนุมติพระราชกำหนดส่งเสริมการรู้หนังสือ พุทธศักราช 2486
  - พระราชบัญญัติอนุมติพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 และบรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2477 พุทธศักราช 2486 พุทธศักราช 2486
  - พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484
  - พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486

การใช้มาตรการทางกฎหมายอันเนื่องด้วยเรื่องของนโยบายวัฒนธรรม นับเป็นเรื่องใหม่และน่าประหลาดใจอยู่ไม่น้อย เพราะเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายวัฒนธรรมขึ้น ก็ย่อมจะต้องมีบทลงโทษ เพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมายดำเนินไปอย่างได้ผล ซึ่งเป็นผลให้ลักษณะของนโยบายเปลี่ยนแปลงไปมากจากการเชิญชวนให้ประชาชนปฏิบัติตาม กลายเป็นนโยบายที่รุนแรงเคร่งครัดเอาจริงเอาจัง เช่น ตามพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 7 ว่า "...ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระราชกฤษฎีกา ซึ่งออกตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัตินี้ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 12 บาท"¹ และมีการเพิ่มโทษผู้กระทำความผิดให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 ต้องเสียค่าปรับไม่เกิน 100 บาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ² รวมทั้งกำหนดไว้ในมาตรา 15 ทวิ โทษของผู้ทำการชื้อชวนหรือรวบรวมสมาชิกเพื่อก่อตั้งสมาคมหรือองค์การที่ยังไม่ได้รับอนุญาตจากสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ มีระวางโทษปรับไม่เกิน 2 พันบาทหรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ³ ซึ่งนับเป็นมาตรการที่รุนแรงมากสำหรับความผิดทางวัฒนธรรม และโทษจำคุกนั้นก็ร้ายแรงราวกับเป็นผู้ประกอบความผิดทางคดีอาญาทีเดียว โทษปรับและจำคุกสำหรับความผิดเกี่ยวกับการจัดตั้งสมาคมนั้น ก็เป็นบทลงโทษที่รุนแรงมากและเป็นการตอบโต้เพื่อขจัดศัตรูทางการเมืองในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งในขณะนั้นก็ได้แก่กลุ่มฝ่ายค้าน และสมาคมหรือองค์การของคนจีน (รายละเอียดในเรื่องนี้จะนำเสนอในบทต่อไป)

¹ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ความเป็นมาของงานส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยสังเขป (เอกสารเย็บเล่มของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ), หน้า 13.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21-22.

ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมยังได้กำหนดให้ออกพระราชกฤษฎีกาได้ในกรณีต่าง ๆ เพื่อจะให้คนไทยมีวัฒนธรรมที่รัฐบาลพึงประสงค์ ซึ่งได้มีการเพิ่มเติมกรณีที่จะออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมให้ประชาชนปฏิบัติเพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กรณีที่รัฐบาลออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมให้ประชาชนปฏิบัติ

พระราชบัญญัติวัฒนธรรม	กรณีที่ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมให้ประชาชนปฏิบัติ
1. พ.ร.บ. บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483	1. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยา และมารยาทในที่สาธารณะสถานหรือที่ปรากฏแก่สาธารณชน 2. ความมีสมรรถภาพและมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานอาชีพ 3. ความนิยมไทย
2. พ.ร.บ. บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485	4. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตนและการปฏิบัติต่อบ้านเรือน 5. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติตนอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติ
3. พ.ร.บ. วัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485	6. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทยและพุทธศาสนา 7. ความเจริญงอกงามแห่งจิตใจและศีลธรรมของประชาชน 8. ความเจริญก้าวหน้าในทางวรรณกรรมและศิลปกรรม

ที่มา. คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ความเป็นมาของงานส่งเสริมวัฒนธรรมไทยโดยสังเขป (เอกสารเย็บเล่มของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ); หน้า 12-18.

การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมให้ประชาชนปฏิบัติตามนั้น ได้กำหนดไว้ในทุก ๆ เรื่องที่สามารถจะแทรกซึมเข้าไปมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของบุคคล จะไม่มีขอบเขต

ที่แน่นอนว่า อำนาจในการออกพระราชกฤษฎีกาหยุดยั้งอยู่เพียงแค่นั้น สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ควรจะได้รับการปกป้องเพียงใด ฉะนั้นจึงปรากฏว่าแม้แต่ชีวิตส่วนตัวภายในบ้านหรือครอบครัว เเค่สถานของตนเอง ก็ยังไม่วายที่จะรอดพ้นไปจากการควบคุม¹ หรืออิทธิพลของพระราชกฤษฎีกา

นอกจากนี้การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมให้ประชาชนปฏิบัตินั้น ยังได้ กำหนดไว้ทั้งคนไทยและคนต่างด้าว ทั้งนี้ก็เพื่อจะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือความ มีเอกลักษณ์ไทยทางด้านวัฒนธรรมให้ปรากฏขึ้นอย่างเป็นจริงเป็นจัง ซึ่งปรากฏว่าข้อกำหนดใน พระราชกฤษฎีกาจึงเป็นสิ่งที่ขัดกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะคนจีนและมุสลิม ประชาชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ไม่สามารถจะปฏิบัติตามได้ เช่น "ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการ ประพฤติอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติและพุทธศาสนา" ปรากฏว่าชาวมุสลิมใน 4 จังหวัด ภาคใต้ และที่กระจัดกระจายอยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย ไม่สามารถเปลี่ยนความศรัทธาในศาสนา อิสลามมาเป็นพุทธศาสนาได้ จึงได้ก่อเหตุร้ายขึ้นทันทีที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะกลับมามี อำนาจอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2490 เพราะเกรงว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะนำนโยบาย วัฒนธรรมกลับมาใช้อีก ทยีสุทรง อับดุลกาเดร์ หัวหน้ากบฏแบ่งแยกดินแดนภาคใต้ กล่าว ในคำแถลงการณ์ว่า

...พวกเราชาวมลายูและอิสลามพากันรู้สึกว่าคุณบีบคั้นและถูกกดขี่ ก็โดยที่ถูกล่าม
มิให้สอนภาษาและศาสนา (ภาษามลายูและศาสนาอิสลาม)... ให้สอนศาสนาพุทธ
...ใช้ชื่อเป็นภาษาไทย พูดภาษาไทย ปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมของไทย... ไม่ต้อง
ระแวงและสงสัยเลยว่านโยบายทั่วไปของรัฐบาลไทย มีเจตนาจะแปลงคนมลายูอิสลามใน
ประเทศของเขานั้น ให้กลายเป็นคนไทยพุทธที่แท้เสียให้จงได้²

¹ทินพันธ์ นาคะตะ, "การเมืองไทยในระหว่างปี พ.ศ.2482-2490" วารสาร ธรรมศาสตร์ 7 : 1 (กรกฎาคม-กันยายน 2520) : 41.

²พระยารัตนภักดี, "แผนการยุบงให้ก่อการร้าย" ประวัติเมืองปัตตานี, หน้า 45-46.

รูปแบบของนโยบายวัฒนธรรม ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดเป็นรัฐนิยม กฎหมายวัฒนธรรม และพระราชกฤษฎีกา ดังที่ได้กล่าวถึงแล้วนั้น ยังมีรูปแบบอื่น ๆ ปลีกย่อยอีกบางประการ เช่น ออกประกาศเป็นคำชักชวน กฎสำนักนายกรัฐมนตรี ประกาศสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ และกฎกระทรวงอีกด้วย¹ และยังพบว่าตอนใกล้เวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะหมดอำนาจลงไป ท่านได้ประกาศใช้ "วีรธรรมของชาติไทย" 14 ข้อ ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2487 ทั้งนี้เพื่อจะสร้างนิสัยประจำชาติไทยให้เป็นแนวทางการดำรงชีวิตของประชาชนชาวไทยที่รัฐบาล

¹ลักษณะพิเศษของนโยบายวัฒนธรรม ขอเสนอพอเป็นตัวอย่างดังนี้

- 1) ประกาศสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่อง "ระเบียบการบริโภคอาหาร" 1 มิถุนายน 2486
- 2) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปรับปรุงตัวอักษรไทย ลงวันที่ 9 พฤษภาคม 2485
- 3) ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องคำแนะนำในการแต่งกายของประชากรชาวไทย ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2485
- 4) กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติล้อเลื่อน (ฉบับที่ 6) บัญญัติให้ผู้ขับล้อเลื่อนแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อยตามที่บัญญัติไว้
- 5) กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ (ฉบับที่ 8) บัญญัติให้ผู้ขับขี่รถยนต์รับจ้างแต่งกายให้เรียบร้อยตามที่บัญญัติไว้เช่นกัน
- 6) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องจารีตคนไทยในทางพุทธศาสนา พ.ศ. 2485
- 7) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องระเบียบการแต่งกายหญิง 2486
- 8) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติของผิวเมีย 2486
- 9) ประกาศสภาวัฒนธรรมแห่งชาติกำหนดแนวทางที่สามมีภรรยาพึงปฏิบัติต่อกันตามหลักพุทธศาสนา
- 10) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดพิธีสมรสของคนไทย 2486

พึงปรารถนาให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนชาวไทย¹ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับวีรกรรมของนักรบตาม
ลัทธิบูชิโดของญี่ปุ่นมาก

ลักษณะของนโยบายวัฒนธรรมดังที่ได้อธิบายมาแล้ว นับตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ
เป็นต้นมา จนกระทั่งมีการประกาศใช้กฎหมายวัฒนธรรม พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม
รวมทั้งคำสั่ง ข้อบังคับ ประกาศ คำแนะนำ ฯลฯ ซึ่งออกมาโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้
นโยบายวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมที่ประกาศใช้ในยุคนี้มีจำนวนมากและมีหลายลักษณะต่าง ๆ
กัน ซึ่งพอจะกล่าวโดยสรุปได้ว่าลักษณะของนโยบายวัฒนธรรมโดยรวม จะมีลักษณะดังต่อไปนี้

¹ราชกิจจานุเบกษา 61 : 30 (16 พฤษภาคม 2487) : 498-499. ซึ่ง
วีรกรรมของชาติทั้ง 14 ประการมีดังต่อไปนี้คือ

- 1) ไทยรักชาติยิ่งชีวิต
- 2) ไทยเป็นนักรบชั้นเยี่ยม
- 3) ไทยเป็นชาติที่ดื้อต่อมิตรและร้ายที่สุดต่อศัตรู
- 4) ไทยเป็นชาติบูชาพุทธศาสนายิ่งชีวิต
- 5) ไทยเป็นชาติปากกับใจตรงกัน
- 6) ไทยเป็นชาติรักสงบ
- 7) ไทยเป็นชาติซื่อสัตย์กตัญญู
- 8) ไทยเป็นชาติขยันในการกสิกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชย์
- 9) ไทยเป็นชาติปลูกอาหารไว้กินเอง
- 10) ไทยเป็นชาติสะสมมรดกไว้ให้ลูกหลาน
- 11) ไทยเป็นชาติชอบอยู่ดีกินดี
- 12) ไทยเป็นชาติชอบแต่งตัวดี
- 13) ไทยเป็นชาติยกย่องผู้หญิงและผู้ชรา
- 14) ไทยเป็นชาติว่าตามกันและตามผู้นำ

1. การยอมรับความเป็นไทยและเกิดความนิยมไทย
2. การสร้างค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีบางประการของคนในประเทศให้เป็นแบบตะวันตก (Westernization)
3. การละทิ้งวัฒนธรรมเดิมที่ไม่เหมาะสม
4. การสร้างความสามัคคีและความมีระเบียบวินัย
5. การส่งเสริมความมีสมรรถภาพ ความงอกงามแห่งจิตใจและศีลธรรมอันดีของประชาชน

นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ประกาศใช้มีหลายลักษณะด้วยกัน แต่โดยสรุปแล้วจะมีลักษณะรวมอยู่ 5 ลักษณะดังกล่าวนี้ทั้งสิ้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงลักษณะทั้ง 5 ประการของนโยบายวัฒนธรรมไว้โดยสังเขปดังนี้

1. การยอมรับความเป็นไทย และเกิดความนิยมไทย รัฐนิยมเริ่มขึ้นจากการสร้างความนิยมไทย ต่อมาก็เริ่มเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทย อันเป็นผลจากการต่อต้านวัฒนธรรมของต่างชาติที่แทรกซึมเข้ามาในสังคมไทย เช่น การนุ่งกางเกงแพรจีน การสวมเกี้ยว ฯลฯ นอกจากนั้นนโยบายวัฒนธรรมบางลักษณะก็ใช้เป็นเครื่องมือจัดและต่อต้านวัฒนธรรมของคนกลุ่มน้อยในสังคมไทยที่วอนสอนยากและคืออันไม่ยอมรับความเป็นไทย อันเป็นอุปสรรคต่อคนชั้นลูกหลานที่จะเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดมาเป็นคนไทย¹ เช่น รัฐบาลประกาศรัฐนิยมฉบับแรกเรียกชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติจากคำว่า "สยาม" มาเป็น "ไทย" รัฐนิยมฉบับที่ 7 ชักชวนให้คนไทยร่วมกันสร้างชาติ โดยรัฐบาลได้รื้อฟื้นถึงความยิ่งใหญ่ของชาติในอดีต ใต้นำภูมิหลังทางประวัติศาสตร์มาทำเป็นบทละครเพลง และวรรณกรรมที่แสดงถึงวีรกรรม

¹ ขจกภัย บุรุษพัฒน์, ชนกลุ่มน้อยในไทยกับความมั่นคงของชาติ (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2526), หน้า 48-49.

ของบรรพบุรุษ¹ นอกจากนี้ยังได้ปรับปรุงภาษาไทยเสียใหม่ เพื่อให้สะดวกต่อการเรียนรู้ กำหนดให้เรียกชื่อบุคคลด้วยคำที่เป็นภาษาไทย ไม่มีสำเนียงต่างดาวหรือคำที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เท่ากับปฏิเสธภาษาบาลีสันสกฤตอันเป็นรากภาษาของ ไทย และภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ทั้งหมดที่ปะปนอยู่ในถ้อยคำภาษาไทย เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เป็นต้น

นโยบายวัฒนธรรมหลายอย่างที่มีมุ่งเสริมสร้างความนิยมไทย เช่น การส่งเสริมให้ใช้ เครื่องอุปโภคบริโภคที่สร้างขึ้นในประเทศไทย² การส่งเสริมพุทธศาสนา การส่งเสริมให้สตรี ไทยนิยมไทยโดยไม่ผสมรสกับคนต่างดาวอันจะทำให้สกุลไทยและเลือดไทยหายไป³ การพยายาม ให้คนในชาตินิยมและหาความบันเทิงจากภาษาไทย เปลี่ยนชื่อเป็นไทยและให้เรียนภาษาไทย ในโรงเรียนมากขึ้น ฯลฯ การกระทำทั้งหลายเหล่านี้ย่อมกระทบกระเทือนต่อคนกลุ่มน้อยใน ประเทศไทย เช่น ชาวมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งใช้ภาษามลายูในชีวิต

---

¹รายละเอียดในเรื่องนี้อ่านประอรรถน์ บุรณมาตร์, หลวงวิจิตรวาทการกับ บทละครประวัติศาสตร์.

²ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรฐนิยมฉบับที่ 5 เรื่องให้ชาวไทยพยายาม ใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย" ราชกิจจานุเบกษา 56 : 2 (6 พฤศจิกายน 2482) : 2359. และ "คำชักชวนของรัฐบาล ขอให้พี่น้องชาวไทยร่วมมือ กันพยายามปฏิบัติตามรฐนิยม ฉบับที่ 5 ด้วยดี" ราชกิจจานุเบกษา 56 : 2 (19 กุมภาพันธ์ 2482) : 3434.

³ประชาชาติ (16 มีนาคม 2486) การเสนอรายงานข่าวจากรายการสนทนา ของนายมัน-นายคง ทางวิทยุกรมโฆษณาการ.

ประจำวัน¹ ก็จำต้องฝืนใจหันมาใช้ภาษาไทยเปลี่ยนชื่อเป็นไทย หันมานับถือศาสนาพุทธ เพราะมีการห้ามสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนและมีการสอนพุทธศาสนาแทน² มีการโน้มน้าวให้ข้าราชการหันมานับถือพุทธศาสนา การกระทำของรัฐบาลดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ชาวมุสลิมไม่สามารถทำตามได้และทำให้คนเหล่านี้รู้สึกว่รัฐบาลต่อต้านพวกเขาซึ่งเป็นพวกแขก ให้หันมายอมรับความเป็นคนไทย³

ส่วนคนจีนก็ถูกต่อต้านจากนโยบายวัฒนธรรมในด้านการประกอบอาชีพและเศรษฐกิจ การค้าขาย การให้เรียนภาษาไทยในโรงเรียนมากขึ้นก็เป็นการต่อต้านการปลูกฝังวัฒนธรรมจีนให้แก่ลูกหลานของเขา รวมทั้งความพยายามให้หันมานิยมและหาความบันเทิงใจจากภาษาไทย⁴ ต้องเปลี่ยนชื่อมาเป็นไทย ฯลฯ การต่อต้านชาวจีนในด้านของภาษานี้ทำให้คนจีนรู้สึกว่วัฒนธรรมของตนได้ถูกทำลายลงไปเกือบหมดสิ้น⁵

¹สงคราม ชื่นภิบาล, "การผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 40.

²พระยารัตนภักดี, ประวัติเมืองปัตตานี (ม.ป.ท. : 2509), หน้า 45.

³นันทวัน ภู่ว่าง, ปัญหาชาวไทยมุสลิมในจังหวัดภาคใต้ (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2521), หน้า 53. (อัครสำเนา)

⁴กองบรรณสาร, กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้ม พ.พ.2/2:12(9) ข้อความกระจายเสียงภาษาไทย วิทยุกรุงโตเกียว (ฉบับที่ 12) วันที่ 1 กรกฎาคม 2485.

⁵William G. Skinner, Chinese Society in Thailand (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1962), p.267.

2. การสร้างค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีบางประการของคนในประเทศ
 ให้เป็นแบบตะวันตก (westernization) ลักษณะนโยบายวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ ปรากฏอยู่ใน
 รัฐนิยมฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย ฉบับที่ 11 เรื่องกิจประจำวัน
 ของคนไทย ฉบับที่ 12 เรื่องการช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชราหรือทุพพลภาพ การนำ
 วัฒนธรรมตะวันตกมาใช้กับคนไทยยังมีอีกมาก เช่น การสวมหมวก สวมถุงมือ การจูบลาภรรยา
 ก่อนออกจากบ้าน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้คนไทยยังไม่เคยชิน บางอย่างก็ขัดกับค่านิยมของคนไทย
 หรือไม่เหมาะสมกับสภาพของดินฟ้าอากาศ คนไทยจึงไม่สามารถปฏิบัติตามได้อย่างครบถ้วน
 "สามัคคีชัย" เคยเรียนบทความยอมรับในเรื่องนี้เช่นกัน โดยกล่าวว่า

...ก่อนออกจากบ้านต้องรำลาภรรยาแบบฝรั่ง ปรากฏว่าคนไทยยังไม่สามารถ
 ทำได้อย่างสนิทใจ แม้แต่ข้าราชการชั้นสูง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก็ยังกระดากอาย
 อยู่มาก¹

ความมุ่งมั่นของรัฐบาลที่จะปรับปรุงวัฒนธรรมของชาติตามแบบตะวันตกนี้ก็เพื่อจะขจัด
 ความล้าหลังของสังคมไทยให้เจริญทัดเทียมอารยประเทศได้โดยเร็ว รัฐบาลเห็นว่าชาวไทย
 แม้จะเป็นชาติเล็ก แต่จะไม่หย่อนความเจริญในทางวัฒนธรรม ฉะนั้นการฟื้นฟูวัฒนธรรมของ
 ชาติจึงเป็นงานที่สำคัญ² นโยบายวัฒนธรรมเป็นจำนวนมากที่ออกมาในลักษณะต่าง ๆ จึงเน้น
 ที่จะสร้างประเพณีอันเป็นแบบฉบับที่ถูกต้องดีงามที่คนไทยพึงปฏิบัติตาม³ โดยมีครรลองการดำเนิน

¹สามัคคีชัย, "เรามาแบ่งงานกันทำ" ประชาชาติ 11 : 3750 (11 พฤศจิกายน 2485).

²"คำชักชวนของรัฐบาลเรื่องฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติไทย" ราชกิจจานุเบกษา
 57 : 1 (28 พฤษภาคม 2483) : 657-660.

³อดุลย์ กอวัฒนา, "การลาออกของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ——— ,"
 หน้า 55.

ชีวิตตามแบบชาติตะวันตกอย่างชัดเจน¹ รัฐบาลถึงกับแสดงความปรารถนาที่จะให้ประชาชนพลเมืองมีคุณสมบัติเป็นที่นิยมชมชอบของชาติอื่น ๆ โดยสมบูรณ์ ด้วยการปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรมที่รัฐบาลได้ประกาศไว้ อันจะเป็นมรรควิธีที่จะนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้าเข้มแข็ง ประชาธิปไตยก็ย่อมจะวัฒนาถาวรยิ่ง ๆ ขึ้นไป และมีความราบรื่นดุจเดียวกับอารยประเทศทั้งหลาย²

3. การละทิ้งวัฒนธรรมเดิมที่ไม่เหมาะสม ได้มีการประกาศรัฐนิยมบางฉบับที่เป็นการละทิ้งวัฒนธรรมเดิมบางประการ เช่น รัฐนิยมฉบับที่ 8 เรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมี ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อร้องใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนชื่อประเทศ และได้มีการตัดทอนเนื้อร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีให้กระชับยิ่งขึ้น³ และจากรัฐนิยมฉบับที่ 6 เรื่องเนื้อร้องเพลงชาติ ก็เป็นการให้ความสำคัญหรือสร้างศูนย์รวมจิตใจของประชาชนมาอยู่ที่

¹ หจช. ศธ. 0701.29/4 เรื่องกิจประจำวันของคนไทย พ.ศ. 2484 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ 11, ลงวันที่ 8 กันยายน 2484.

² หจช. ศธ. 0701.29/1(90) มติคณะรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติตามรัฐนิยม

³ "ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ 8 เรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมี" ยุทธโกษา 48 : 8 (พฤษภาคม 2483) ซึ่งกำหนดเนื้อร้องไว้ดังนี้

ข้าवरพุทธเจ้า	เอามโนและศิรกราน
นบพระภูมิบาล	บรมกษัตริย์ไทย
ขอบรรดาล	ธประสงศ์ใด
จงสิทธิตั้ง	หวังวรหฤทัย
คุณถวายไชย	ชโย

"ความเป็นชาติไทย" และมีการเน้นความสำคัญของการเคารพธงชาติในเวลา 8.00 น. ของทุกวัน¹ ฉะนั้นความสำคัญของชาติจึงสูงเด่นกว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นศูนย์รวมอำนาจและจิตใจของประชาราษฎร์มาแต่เดิม เพราะเพลงชาติมีเปิดแพร่หลายทุกเวลาเช้า และตามโรงภาพยนตร์ ในขณะที่เพลงสรรเสริญพระบารมีเปิดน้อยมาก

ในด้านการแต่งกายก็มีลักษณะการปฏิเสธรัตนธรรมดั้งเดิมด้านการแต่งกายโดยสิ้นเชิง โดยหันมาเป็นแบบตะวันตกอย่างชัดเจน

นอกจากนี้การที่มีการปรับปรุงภาษาและหนังสือไทย ก็ยังปฏิเสธภาษาไทยที่มีรากศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต และคำราชาศัพท์อีกด้วย รวมทั้งมีการประกาศยกเลิกบรรดาศักดิ์ขุนนาง ยกเลิกยศข้าราชการฝ่ายพลเรือนคือ นายอำมาตย์ อำมาตย์ และรองอำมาตย์ เมื่อ 30 กรกฎาคม 2485² การกระทำหลายประการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้รัฐบาลชุดนี้ถูกมองว่ามีแนวโน้มอันเป็นอคติต่อพวกเจ้ามากทีเดียว โดยเฉพาะกับรัชกาลที่ 7 และพระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่³

4. การสร้างสามัคคีและความมีระเบียบวินัย รัฐบาลมีเจตนาที่จะให้ประชาชนทุกกลุ่มร่วมมือกับรัฐบาลอย่างใกล้ชิดพร้อมเพรียงกันเป็นเอกฉันท์ จึงได้ออกประกาศ

¹"ไม่เคารพธงชาติ 8 น. ถูกปรับ" ศรีกรุง (5 มีนาคม 2486) : 1.

²ปรีดี พนมยงค์, บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (พระนคร : มปท., 2515), หน้า 102-103 และหน้า 160.

³อรุณ เวชสุวรรณ, ท่านปรีดี พนมยงค์ กับความจริงที่ถูกบิดเบือน (กทม. : อรุณวิทยา, 2527), หน้า 48 และ 50.

รัฐนิยมไว้เป็นแนวทางให้ประชาชนปฏิบัติตาม นับแต่วันชาติ 24 มิถุนายน 2482¹ เพื่อให้การฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติไทยดำเนินไปโดยราบรื่น เช่น รัฐนิยมฉบับที่ 7 เรื่องชักชวนให้คนไทยร่วมกันสร้างชาติ นอกจากนี้ยังมีการเสริมสร้างความมีระเบียบวินัยของประชาชนในสังคมด้วยรัฐนิยมอีกหลายฉบับ ในด้านการแต่งกาย ด้านกิจประจำวันซึ่งรัฐบาลได้จัดแบ่งเวลาในการดำเนินชีวิตของประชาชนในแต่ละวันไว้โดยละเอียด นับเป็นการวางแผนการดำเนินชีวิตให้แก่ชาวไทยอย่างเคร่งครัดและมีระเบียบแบบแผนมาก ต่อมารัฐบาลก็ได้ออกระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อสร้างวัฒนธรรมแบบใหม่ที่มีระเบียบปฏิบัติตามแนวเดียวกันโดยละเอียด และถือเป็นสิ่งที่ประชาชนจะต้องปฏิบัติตาม คือพิธีสมรส พิธีศพ ระเบียบการโดยสารยานพาหนะ ระเบียบการทำความเคารพ ฯลฯ

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2483 เป็นต้นมา รัฐบาลจึงได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมให้ประชาชนปฏิบัติตามได้ในกรณีต่าง ๆ ซึ่งมีการเน้นถึงความมีระเบียบวินัยของสังคมไว้มาก เช่น ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยาและมารยาทในที่สาธารณะหรือที่ปรากฏแก่สาธารณชน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตนและการปฏิบัติต่อบ้านเรือน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติตนอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทยและพุทธศาสนา²

ในด้านการเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชาตินั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สร้างระเบียบทางความคิดของประชาชนตามลัทธิผู้นำ โดยต้องการที่จะให้ประชาชน

¹ หจช.มท.2.2.11/16 เรื่องการพิมพ์แผ่นประกาศรัฐนิยม (พ.ศ. 2485) สำนักนายกรัฐมนตรี หนังสือกรมโฆษณาการที่ ม.1419/2485 ลงวันที่ 23 มกราคม 2485.

² คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ความเป็นมาของงานส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยสังเขป, หน้า 12-18. (อัครสำเนา)

ว่าจะไร่ว่าตามกันและตามผู้นำ อันจะทำให้ความคิดของประชาชนดำเนินไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งจะเป็นทางนำมาซึ่งความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในที่สุด

5. การส่งเสริมความมีสมรรถภาพความงอกงามแห่งจิตใจและศีลธรรมอันดีของประชาชน สภาพของสังคมไทยที่ประกอบด้วยประชาชนที่ค่อนข้างจะเฉื่อยชาขาดความกระตือรือร้น และขาดวัฒนธรรมประจำใจที่เป็นแก่นสาร สิ่งใดที่เป็นความสะดวกสบายก็รับมาปฏิบัติ เช่น การสวมกางเกงแพรแบบคนจีน รัฐบาลจึงประกาศใช้นโยบายวัฒนธรรมโดยเริ่มต้นจากการประกาศใช้รัฐนิยมเพื่อจะสร้างเสริมศีลธรรมอันดีของประชาชน และให้คนไทยรู้จักรักษาค่านิยมไทยไว้เป็นวิถีทางดำเนินชีวิต ตลอดจนให้รู้จักรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย¹

ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมก็ได้ประกาศไว้ว่าจะออกพระราชกฤษฎีกาเพื่อกำหนดวัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนมีสมรรถภาพและมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานอาชีพ ความเจริญงอกงามแห่งจิตใจและศีลธรรมของประชาชน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทยและพุทธศาสนา²

จากลักษณะของนโยบายวัฒนธรรมดังกล่าว รัฐบาลจึงได้เร่งรัดให้ประชาชนชาวไทยมีวัฒนธรรมและศีลธรรมประจำใจด้วยการส่งเสริมพุทธศาสนา โดยมีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มีการเร่งรัดให้ประชาชนชาวไทยหันมานับถือพุทธศาสนา

¹แผนกเก็บ สสร. ปีที่ 156 แฟ้มที่ 9/156 เรื่องการปฏิบัติตามรัฐนิยม อ้างใน สิริรัตน์ ชันธพิน, ประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน (เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชา HI 320 มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 95.

²คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ความเป็นมาของงานส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยสังเขป, หน้า 12-18.

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงกับปรารภว่า "เมืองไทยเป็นของคนไทย มิควรจะให้คนศาสนาอื่นอยู่"¹ อันเป็นผลให้ชาวมุสลิมในประเทศไทยได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรง²

นอกจากชาวมุสลิมจะได้รับความกระทบกระเทือนจากนโยบายวัฒนธรรมในการส่งเสริมความมีสมรรถภาพความงอกงามแห่งจิตใจและศีลธรรมของประชาชนแล้ว ยังมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากลักษณะนโยบายวัฒนธรรมดังกล่าว อันได้แก่ ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย โดยรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติหลายฉบับเพื่อต่อต้านชาวจีน³ และมีพระราชบัญญัติวัฒนธรรมที่ต่อต้านกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมของคนจีนในการจัดตั้งสมาคม

¹แผนกเก็บ สลร., รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 24/2484 วันพุธที่ 30 เมษายน 2484. อ้างใน สิริรัตน์ เรื่องวงษ์วาร, "บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475-2491" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 78.

²พระยารัตนภักดี, "แผนการยุยงให้ก่อการร้าย" ประวัติเมืองปัตตานี, หน้า 45-46.

³รายละเอียดในเรื่องการต่อต้านชาวจีนของรัฐบาลคณะราษฎรชุดต่าง ๆ นี้ ปรากฏอยู่ในเอกสารหลายฉบับ เช่น William G. Skinner, Chinese Society in Thailand, และ Leadership and Power in the Chinese Community of Thailand. ส่วนเอกสารภาษาไทยก็มีปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ของ ภูวคณ ทรงแพรเสวีรัฐ, "นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย", พิชัย รัตนพล, "วิวัฒนาการการควบคุมโรงเรียนจีน", ยุพเรศ มิลลิแกน, "บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย" และ แสง รัตนมงคลมาศ, "การบริหารงานของสมาคมจีน : บทศึกษาเฉพาะกรณีสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย". เป็นต้น

หรือองค์การต่าง ๆ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 และเมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะต่อต้านคนจีนแล้ว รัฐบาลก็จะแถลงชี้แจงให้ทราบว่า มาตรการต่าง ๆ ของรัฐบาลนั้น มิได้มุ่งถึงชนชาติอื่น แต่มุ่งหมายเพื่อชาวจีนเท่านั้น¹ ฉะนั้นชาวจีนจึงเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายวัฒนธรรมดังกล่าวนี้เป็นอันมาก ทั้งทางด้านการประกอบอาชีพ การดำเนินกิจกรรม ทางด้านโรงเรียน สมาคมหรือองค์การต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ รวมทั้งการถูกจำกัดถิ่นที่อยู่ อีกด้วย

ส่วนคนไทยที่ได้รับการกระตุ้นเตือนจากรัฐบาลตามนโยบายวัฒนธรรม เพื่อให้มี สมรรถภาพเพิ่มขึ้น มีจิตใจและศีลธรรมที่ดีงามนั้น น่าจะได้รับค่านิยมและทัศนคติเช่นที่กล่าวนี้ ซึ่มีทราบเข้าไปบ้าง และถ้านโยบายดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ก็อาจ จะยังผลให้ชีวิตความเป็นอยู่และทัศนคติของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งทางด้านความ เป็นอยู่ ความประพฤติ การใช้ชีวิตประจำวัน และความคิดค่านิยมต่าง ๆ ของคนในสังคม

2.3 วิธีดำเนินนโยบายวัฒนธรรม

หน่วยงานที่รับผิดชอบกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลมีหลายหน่วยงาน คือ สำนักนายกรัฐมนตรี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานย่อยอีกคือ มหาวิทยาลัยศิลปากร ราชบัณฑิตยสถาน วรรณคดีสมาคม สโมสรวัฒนธรรมหญิง เป็นต้น หน่วยงานแต่ละแห่งก็ได้ กำหนดนโยบายวัฒนธรรมออกมาในลักษณะต่าง ๆ กัน นับแต่รัฐนิยม กฎหมายเกี่ยวกับ

¹ หจช.กต.92/2 บันทึกข้อความ กองบัญชาการกรมการเมืองตะวันออก (มิถุนายน 2486) เรื่องการยืดเวลาให้ช่างตัดผมชาวญี่ปุ่น 3 คนทำการตัดผมต่อไป. (ในหลักฐานนี้ ระบุว่า "มิได้มุ่งญี่ปุ่น แต่เพื่อจีนเท่านั้น")

วัฒนธรรม ข้อบังคับ คำแนะนำ คำสั่ง คำวิงวอน ฯลฯ ลักษณะวัฒนธรรมทั้งหลายเหล่านี้
 รัฐบาลได้ประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา และเพื่อให้วัฒนธรรมแพร่หลายไปสู่ประชาชน
 มากยิ่งขึ้น รัฐบาลจึงได้เผยแพร่ข่าวสารทางด้านวัฒนธรรมทางวิทยุกรรมโฆษณาการและหนังสือ
 พิมพ์ ทั้งของทางราชการและเอกชนในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น รายการสนทนาของนายมัน-
 นายคง รายการเผยแพร่ความรู้ด้านวัฒนธรรมของหน่วยราชการต่าง ๆ รายการปราศรัย
 และปาฐกถาของบุคคลสำคัญ ๆ เช่น สยามคีรีชัย หลวงวิจิตรวาทการ เป็นต้น รวมทั้งมี
 รายการบทละคร เพลง และคำขวัญปลุกใจให้ประชาชนรักชาติ¹

การเผยแพร่ความรู้ด้านวัฒนธรรมแก่ประชาชนอีกวิธีหนึ่งก็คือ การจัดให้มีงาน
 วัฒนธรรมและงานวันแม่ เพื่อให้ประชาชนสนใจในกิจการด้านวัฒนธรรม ในงานนี้ได้จัดประกวด
 การแต่งกายตามวัฒนธรรม ประกวดวาดภาพ รวมทั้งจัดให้มีการแสดงกิจกรรมทางด้าน
 วัฒนธรรม งานออกร้านของหน่วยราชการต่าง ๆ งานวัฒนธรรมและงานวันแม่นี้ได้จัดให้มีขึ้น
 ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดด้วย

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้ความพยายามในการที่จะเผยแพร่วัฒนธรรม
 ให้แพร่หลายไปยังส่วนภูมิภาค โดยตั้งคณะกรรมการวัฒนธรรมประจำจังหวัดขึ้น มีการอบรม
 ข้าราชการในส่วนภูมิภาคให้เข้าใจนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาล เช่น จัดอบรมข้าหลวงประจำ
 จังหวัด อบรมสัมมนาข้าราชการ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งในการนี้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติได้
 จัดพิมพ์ประมวลกฎหมายวัฒนธรรม คำชักชวนและประกาศของทางราชการเกี่ยวกับวัฒนธรรม
 ขึ้นแจกจ่ายกำนันและผู้ใหญ่บ้านด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้ข้าราชการในท้องถิ่นห่างไกลได้รับความรู้
 ด้านวัฒนธรรมไปสั่งสอนลูกบ้าน ให้รู้จักและเข้าใจในนโยบายวัฒนธรรมที่ได้ประกาศออกมา
 ใหม่ ๆ เช่น การรักษาอนามัย รักษารูปทรงให้คงงาม ไม่นั่งกับพื้น ไม่กระตือรือร้น

¹วิจิตวงศ์ ณ บ่อมเพชร, ย้อนไปข้างหลัง (ก.ท.ม. : วิทยุอักษรการพิมพ์,
 2522), หน้า 54.

หรืออ้อมลูกลีสะเอวอันจะทำให้เอวคดและลูกขาเก¹

การตรวจตราและสอดส่องการปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรม รัฐบาลได้ประกาศ แต่งตั้งข้าหลวงประจำกระทรวงขึ้น 3 นาย เพื่อทำหน้าที่ตรวจตราการปฏิบัติหน้าที่ของ ข้าราชการตามนโยบายสร้างชาติและการบำรุงวัฒนธรรมของรัฐบาลในจังหวัดต่าง ๆ โดยเลือก จากบุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการประจำจังหวัดมาแล้ว เพื่อจะได้ทำความเข้าใจกับ ราษฎรในเจตนาดีของรัฐบาล²

นอกจากนี้ยังมีการตั้งผู้สื่อข่าวในส่วนภูมิภาคทุกจังหวัดและอำเภอ เพื่อให้มีการ โฆษณาประชาสัมพันธ์งานของรัฐบาลในด้านวัฒนธรรมกระทำไ้แพร่หลายยิ่งขึ้น³

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสนใจต่อการดำเนินนโยบายวัฒนธรรมให้สัมฤทธิ์ผล อย่างเต็มที่ มีการกระจายงานความรับผิดชอบด้านนโยบายวัฒนธรรมให้กับหน่วยราชการ หลายแห่งและมีคณะบุคคลร่วมปฏิบัติงานในด้านนี้เป็นจำนวนมาก หน่วยงานที่รับผิดชอบการ ดำเนินนโยบายวัฒนธรรมคือสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งได้ทำหน้าที่เร่งรัดให้ประชาชนปฏิบัติ ตามนโยบายวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง อันยังผลให้ชีวิตความเป็นอยู่และทัศนคติของคนไทย เปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งทางด้านความเป็นอยู่ ความประพฤติ การใช้ชีวิตประจำวันและ ความคิดค่านิยมต่าง ๆ

¹ แกมสุข นุ่มนนท์, การปกครองและสังคมไทย, หน้า 82.

² หจข.มท.2.2/123 เรื่องบันทึกหลักการตรวจการของข้าหลวงประจำกระทรวง เสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พ.ศ.2482-2483) กระทรวงมหาดไทย

³ กระทรวงมหาดไทย, รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด เล่ม 4 พ.ศ. 2484, หน้า 456-463.

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติกำเนิดขึ้นตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2485 โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ นาวาเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นรองประธานกรรมการ มีที่ทำการอยู่ที่วังบางขุนพรหม มีฐานะเป็นนิติบุคคล ภายหลังยกฐานะขึ้นเป็นทบวงการเมืองสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีลักษณะเป็นองค์การกลางเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ กำหนดรูปลักษณะและแนวประสานวัฒนธรรม ตลอดจนการควบคุมวัฒนธรรมประจำชาติไว้ให้มั่นคง เพื่อรักษาเกียรติศักดิ์ของชาติในสังคมนานาชาติ เพราะงานด้านวัฒนธรรมของชาติถูกกำหนดให้เป็นงานใหญ่และต้องกระทำกันอย่างจริงจัง ฉะนั้นจึงได้ตั้งสภาวัฒนธรรมขึ้น โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการ เป็นกรรมการ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิอีก 4 ท่าน ร่วมเป็นกรรมการ เลขาธิการสภานี้แต่งตั้งจากข้าราชการชั้นพิเศษ¹

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติได้สร้างผลงานด้วยความเด็ดขาดรวดเร็วแบบสายฟ้าแลบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมไทยอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนเลย² เพื่อที่จะสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมสมัยใหม่ ที่มีวัฒนธรรมเจริญเท่าเทียมอารยประเทศ โดยรักษาเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันก็นำวัฒนธรรมใหม่ ๆ มาใช้ด้วย

งานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติแบ่งออกเป็น 4 สำนักคือ สำนักงานวัฒนธรรมทางจิตใจ สำนักงานวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี สำนักงานวัฒนธรรมทางศิลปกรรม และ

¹ กองบรรณสาร, กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้ม พพ.2/2:12(9) ข้อความกระจายเสียงภาษาไทยโดยวิทยุกรุงโตเกียว (ฉบับที่ 26) พุทธวิทยุโทรศัพท์จากกรุงเทพฯ ในวันเสาร์ที่ 3 ตุลาคม 2485.

² แกมสุข นุ่มนนท์, การปกครองและสังคมไทย, หน้า 81.

สำนักงานวัฒนธรรมทางวรรณกรรม ต่อมาได้เพิ่มสำนักงานวัฒนธรรมฝ่ายหญิงขึ้นอีกสำนักหนึ่ง โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้ความสนใจใส่ส่งเสริมกิจการด้านนี้อย่างมาก เช่น จัดหา งานให้ทำอยู่ตลอดเวลา และจัดตั้งสโมสรวัฒนธรรมฝ่ายหญิงขึ้นเมื่อ 7 เมษายน 2486 เพื่อ จัดกิจกรรมของสตรี โดยมีท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าสำนัก ซึ่งส่งผลให้ งานของสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงก้าวหน้ากว่าสำนักอื่น และยังมีผลให้มีการยกฐานะทางสังคม แก่สตรี ให้มีความเสมอภาคทางเพศทัดเทียมกับผู้ชาย

นอกจากการแบ่งสายงานดังกล่าวแล้ว สภาวัฒนธรรมแห่งชาติยังได้จัดตั้งหน่วยงาน อื่น ๆ ขึ้นอีก เพื่อให้การดำเนินนโยบายวัฒนธรรมได้ผลดีคือ มีการจัดตั้งหน่วยวัฒนธรรม สงเคราะห์ เพื่อสงเคราะห์ประชาชนให้มีวัฒนธรรมดีขึ้น จัดตั้งสโมสรวัฒนธรรมฝ่ายหญิง เพื่อ ส่งเสริมกิจการงานของสตรี ตั้งคณะกรรมการสอดส่องวัฒนธรรมของประชาชนชาวไทย เพื่อ หาทางขจัดและแก้ไขเหตุที่นำมาซึ่งความเสื่อมหรือทำลายวัฒนธรรมและสิ่งใดที่จะนำไปสู่การ มีวัฒนธรรม ก็ให้หาทางส่งเสริม¹ มีการตั้งคณะกรรมการวัฒนธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อ เป็นผู้แทนสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ดูแลกิจการด้านวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาค²

¹ ตรีณี บุญทิบาล, "บทบาทของไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520), หน้า 432-433.

² อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการวัฒนธรรมประจำจังหวัดคือ เผยแพร่ส่งเสริม วัฒนธรรมให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น แนะนำชักชวนสอดส่องให้ประชาชนปฏิบัติตามนโยบาย วัฒนธรรม ควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ ที่สภาวัฒนธรรมแห่งชาติอนุญาตให้จัดตั้ง รายงานความเคลื่อนไหวในด้านวัฒนธรรม รวมทั้งให้ความเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรม อ้างใน กองบรรณสาร, กระทรวงการต่างประเทศส. พ. 2/2:4(7) บันทึกการประชุมกรรมการ สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 6 วันอังคารที่ 13 เมษายน 2486 ณ ห้องประชุมสภาวัฒนธรรม แห่งชาติ.

การดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นการดำเนินงานเพื่อสานต่อและ
 ตอบสนองต่อนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ได้ดำเนินมาแล้ว ให้ดำเนิน
 ต่อไปอย่างได้ผลดี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติจึงได้ดำเนินการโฆษณา เผยแพร่และปลูกฝัง
 วัฒนธรรมแก่ประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ออกกฎหมายวัฒนธรรม ประกาศของสภา
 วัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ ๆ ให้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่
 เคยปรากฏมีขึ้นในประวัติศาสตร์ไทยทีเดียว

การดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ พอจะนำเสนอผลงานที่จัดทำไปแล้ว
 ที่สำคัญ ๆ ไว้พอสังเขปคือ ชักชวนให้ประชาชนเลิกความนิยมไสยศาสตร์ แนะนำให้เลิก
 กินหมาก ดูแลเด็กกำพร้าสงคราม จัดงานวัฒนธรรม จัดงานวันแม่ ส่งเสริมให้ประชาชน
 สวมหมวก รองเท้า ให้ชายสวมกางเกง หญิงสวมกระโปรง ถูมือและถูเท้า ให้
 ประชาชนรู้จักรักษารรยามารยาทอันดีในที่สาธารณะชน ใช้ช้อนส้อม ใช้โต๊ะเก้าอี้ ล้างมือ-
 เล็บให้สะอาดก่อนรับประทานอาหาร ให้สามีรู้จักยกย่องภรรยา ให้หัตถ์ว่าง ปรับปรุง
 อักษรไทย มีการตั้งชื่อบุคคลให้เหมาะสมกับเพศ ประกาศวีรกรรมของชาติไทย ฯลฯ

ผลงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติที่ได้กล่าวมานี้ ถูกวิจารณ์ว่าไม่สู้จะมีความสำคัญ
 ต่อวัฒนธรรมของชาติเท่าใดนัก สภาวัฒนธรรมของชาติถูกใช้เป็นที่ยุมนุ่มสโมสร ประกวด
 ประชันด้านการแต่งกายของพวกสตรีที่เป็นภริยาของข้าราชการชั้นสูง รัฐบาลต้องสิ้นเปลือง
 เงินทองจัดหาซื้อสิ่งของมาประดับตกแต่งสถานที่ให้โอโถงทรงเกียรติ¹ เช่น พรมเปอร์เซีย
 และการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติก็ได้ก่อให้เกิดทั้งคุณและโทษ

---

¹ชิต วิภาสธวัธ, เผ่าสารภาพ (บุรุษเหล็กแห่งเอเชีย), (พระนคร :
 ไทยสัมพันธ์, 2503), หน้า 113.

แก่ประชาชนชาวไทยทั้งมวล¹ มากมายหลายประการอีกด้วย

ข้อสังเกตที่น่าสนใจมากเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติก็คือ มีการจัดตั้งขึ้นในระยะเวลาที่สงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังทวีความรุนแรงมาก และฝ่ายญี่ปุ่นเริ่มตกเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำในสมรภูมิหลายแห่ง ญี่ปุ่นจึงได้ริเริ่มขอสร้างความผูกพัน ด้านวัฒนธรรมกับฝ่ายไทย ซึ่งเมื่อญี่ปุ่นเริ่มขึ้นแล้วก็ได้เร่งรัดฝ่ายไทยให้รีบทำความตกลงทางวัฒนธรรมโดยเร็ว ฝ่ายไทยก็พยายามจะประวิงเวลาในเรื่องนี้ให้เนิ่นนานออกไป แต่กระทำไม่สำเร็จ² รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 และได้กำหนดให้มีสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น โดยให้มีหน้าที่ค้นคว้า คัดแปลง รักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติที่มีอยู่ กำหนดวัฒนธรรมที่ควรรับไว้หรือปรับปรุงต่อไป เผยแพร่วัฒนธรรมของชาติให้เหมาะสมแก่กาลสมัย ควบคุมและหาวิธีปลูกฝังวัฒนธรรมแห่งชาติในจิตใจของประชาชนจนเป็นนิสัย และให้ความเห็นรับปรึกษาและปฏิบัติการตามความมุ่งหมายของรัฐบาลในกิจการอันเกี่ยวกับวัฒนธรรมแห่งชาติ³

การก่อตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นท่ามกลางเหตุการณ์แวดล้อมดังกล่าว ทำให้พิจารณาได้ว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความตื่นตระหนกต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมของญี่ปุ่นในประเทศไทย จึงก่อตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเพื่อดำเนินการแสวงวัฒนธรรมของญี่ปุ่น

¹พรเลิศ พันธุ์วัฒนา, "โครงการย้ายเมืองหลวงจากกรุงเทพฯ ไปเพชรบูรณ์ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521), หน้า 29.

²กองบรรณสาร, กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้ม พพ.2/2:4(1) การเจรจาว่าด้วยความตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น.

³คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, "พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 มาตรา 8 และมาตรา 9", ความเป็นมาของงานส่งเสริมวัฒนธรรมไทยโดยสังเขป (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม), หน้า 18.

ที่จะแพร่หลายเข้ามา โดยสามัคคีชัยได้เขียนออกความเห็นที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

...ฉันคิดถึงเรื่องวงไฟบูลที่กำลังจัดกันอยู่เวลานี้ ดูแนวทางก็เห็นจะคล้ายกับสภาวัฒนธรรมกำลังโอบแขนเข้าอุ้มราชบัณฑิตสถาน วรรณคดีสมาคมและอื่น ๆ เข้าไว้ในอกนั่นเอง แต่ยังไม่ทราบว่าอกของสภาวัฒนธรรมกับอกของวงไฟบูล ใครจะอบอุ่นและให้น้ำนมบำรุงเลี้ยงลูกดีว่ากัน ฉันไม่ขอออกความเห็นเวลานี้ สุดแต่รัฐบาลท่านผู้เห็นการณ์ไกลจะมองดู ¹

คำกล่าวเช่นนี้มีความหมายในทำนองให้ข้อคิดเตือนใจประชาชน มิให้หลงระเริงกับความยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่นมากเกินไป นับเป็นความหวังดีของผู้ที่ข้าย้ำเตือนมิให้ประชาชนเกิดศรัทธาเชื่อมั่นต่อญี่ปุ่นจนเกินขอบเขต อันอาจจะเป็นทางนำไปสู่การยอมรับวัฒนธรรมของญี่ปุ่นด้วยความเต็มใจในโอกาสต่อไปได้

แต่เมื่อพิจารณาเอกสารจำนวนมากที่ปรากฏอยู่ในกองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ และหลักฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว ไม่พบว่าญี่ปุ่นเร่งรัดเอาจริงเอาจังกับการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนในประเทศไทยมากนัก และญี่ปุ่นเองก็ยังมีความคิดที่จะถนอมน้ำใจคนไทยในด้านวัฒนธรรมอยู่มาก ประกอบกับการรบในช่วงกลางปี พ.ศ. 2485 ญี่ปุ่นตกเป็นฝ่ายตั้งรับ ความมุ่งหมายที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมให้แก่คนไทยและประชาชาติในเอเชีย น่าจะเป็นรองความมุ่งมั่นที่จะเอาชัยชนะในการศึกสงคราม ประกอบกับเมื่อหันกลับมาพิจารณาถึงข้อบังคับหลายประการของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ จะพบว่าข้อบังคับที่สภาวัฒนธรรมแห่งชาติตราขึ้นนั้นมาอย่างมิได้ให้ประโยชน์แก่กิจการวัฒนธรรมของชาติแต่อย่างใดเลย เช่น การควบคุมสมาคม องค์การต่างๆ²

¹สามัคคีชัย, "ฉันไม่กลัวอุทกภัยแล้ว" เรื่องของสามัคคีชัยภาค 21, หน้า 26.

²"ข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่องควบคุมองค์การสมาคมต่าง ๆ"

ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย) 60 : 21 (วันที่ 11 พฤษภาคม 2486) : 810.

จากหลักฐานต่าง ๆ และจากผลงานวิจัยหลายฉบับ จะให้ข้อสรุปตรงกันว่าสมาคมและองค์การต่าง ๆ ที่มีบทบาทในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็คือสมาคมและองค์การของคนจีนเท่านั้น ซึ่งองค์การเหล่านี้ก็มีกิจกรรมทางด้านการเมืองต่อต้านญี่ปุ่นในระหว่างสงครามอย่างแข็งขัน และองค์การเหล่านี้ยังมีการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมโดยปลูกฝังวัฒนธรรมจีนให้แก่ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยด้วย จึงทำให้พิจารณาได้ว่าข้อบังคับบางประการของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงน่าจะมิได้ตราขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพียงประการเดียว แต่ข้อบังคับบางประการของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติดังที่กล่าวแล้วนั้น มีความสอดคล้องกับเจตนาของฝ่ายญี่ปุ่น ที่จะล้มล้างสมาคมและองค์การของคนจีน ที่ปฏิบัติการเป็นปฏิปักษ์ต่อการดำเนินการสงครามของฝ่ายญี่ปุ่นให้สิ้นสูญไป ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดเพราะจากหลักฐานต่าง ๆ พบว่า ทหารญี่ปุ่นได้ดำเนินการจับกุมผู้นำสมาคม องค์การของชาวจีนในกรุงเทพฯ จนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นต่อต้านญี่ปุ่นอย่างรุนแรง แต่ผู้นำชาวจีนตามหัวเมืองจะดำเนินการเป็นสมาคมใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่นรุนแรงภายหลังจากการหลบหนีออกมาจากกรุงเทพฯ ได้ ฉะนั้นญี่ปุ่นจึงทำการจับผู้นำชาวจีนหลายสมาคมมาจำคุกไว้ตลอดเวลาที่สงครามโลกยังดำเนินอยู่ในประเทศไทย หรือบางคนก็ถูกเนรเทศออกนอกประเทศไทยไป¹

นอกจากนี้การดำเนินงานของญี่ปุ่นในประเทศไทย มีลักษณะที่แสดงให้เห็นประจักษ์ว่า ญี่ปุ่นไม่ได้เคารพอธิปไตยของชาติไทยอย่างแท้จริง รัฐบาลไทยไม่สามารถดำเนินการบริหารประเทศได้อย่างอิสระมากนัก เพราะฝ่ายไทยถูกญี่ปุ่นเข้าแทรกแซงการบริหารอยู่ไม่น้อย และประเทศไทยยังต้องดำเนินนโยบายทางการทูตให้คล้อยตามความปรารถนาของฝ่ายญี่ปุ่นอีกด้วย

¹William G. Skinner, Leadership and Power in the Chinese Community of Thailand (New York : Cornell University Press, 1958), p. 15.

เช่น รับรองรัฐบาลหุ่นวังจิงไวของญี่ปุ่นที่กรุงนานกิง เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2485 ชาวจีนส่วนใหญ่จึงมีความรู้สึกต่อต้านรัฐบาล เพราะชาวจีนส่วนใหญ่สนับสนุนการปฏิวัติของ ดร.ซุน ยัตเซน ซึ่งเคยทำการปลุกฝังความรู้สึกเรื่อง "ชาติ" ให้แก่ชาวจีนในประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งปฏิวัติใหญ่ในประเทศจีนแล้ว¹ ฉะนั้นสมาคมจีนและองค์กรต่าง ๆ ของชาวจีนจึงดำเนินการเป็นปฏิปักษ์ต่อญี่ปุ่นและฝ่ายไทยไปพร้อม ๆ กัน และหันมาร่วมมือดำเนินการใต้ดินร่วมกับฝ่ายค้านในสภาฯ ของนายปรีดี พนมยงค์ และฝ่ายสัมพันธมิตร โดยมีฝ่ายรัฐบาลจีนของเจียงไคเช็คให้ความสนับสนุนอย่างเต็มที่

จากเหตุการณ์การเมืองในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายการบริหารของรัฐบาลซึ่งรวมถึงนโยบายด้านวัฒนธรรมด้วย ดังที่ได้กล่าวแล้วนั้น จึงพบว่าชาวจีนตกเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมากที่สุดจากการดำเนินนโยบายวัฒนธรรมที่บีบคั้นชาวจีน² เพราะชาวจีนนอกจากจะดำเนินการจัดตั้งสมาคมใต้ดินให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทางด้านการเมืองแล้ว ชาวจีนยังอยู่ฝ่ายรัฐบาลจีนอันเป็นคู่ปรปักษ์ของฝ่ายไทย และญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 การดำเนินมาตรการของฝ่ายรัฐบาลไทยที่เป็นปฏิปักษ์ต่อคนจีนในระหว่างสงคราม จึงมีความรุนแรงจนเกินสมควร จนกลายเป็นกระบวนการจ้องล้างจ้องผลาญชาวจีนในประเทศไทยไปในที่สุด³

¹แสวง รัตนมงคลมาศ, "อนาคตของสมาคมจีนในประเทศไทย" วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ 10 : 4 (ตุลาคม 2513) : 613.

²กวาดล ทรงประเสริฐ, "นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2475-2500)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 120.

³Perry Landon, Siam in Transition (New York : Greenwood Press, Publishers, 1968), p.190.

จึงกล่าวได้ว่าการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ.2485 นั้น ก็เพื่อจะเร่งรัดให้คนไทยมีวัฒนธรรมอันสูงส่งโดยรวดเร็ว เพื่อมิให้ต่างชาติดูถูกคนไทยได้ และเพื่อมิให้คนไทยหันไปเลียนแบบวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่แพร่กระจายเข้าสู่ประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้การจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติยังมีผลในการเปลี่ยนแปลงให้คนกลุ่มต่าง ๆ ในชาติไทยเกิดความนิยมไทยเพิ่มมากยิ่งขึ้น อันมีผลให้ชาวจีนและชาวมุสลิมในประเทศไทยได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงจากข้อบังคับของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ แต่ข้อบังคับดังกล่าวทำให้คนจีนไม่สามารถดำเนินงานใด ๆ เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นได้อย่างเต็มที่

นอกจากการดำเนินนโยบายวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาแล้ว และมีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเป็นหน่วยงานกลางด้านวัฒนธรรมแล้ว รัฐบาลยังได้ใช้กลวิธีที่จะให้ประชาชนยอมรับวัฒนธรรมที่ปรับปรุงใหม่ ๆ ด้วยวิธีการอื่น ๆ อีกดังต่อไปนี้

1. ใช้จิตวิทยาโน้มน้าวจิตใจประชาชน ด้วยการโฆษณาจูงใจให้ประชาชนปฏิบัติตามนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด เช่น การจัดงานสมรสหมู่เพื่อสร้างแบบอย่างวัฒนธรรมแผนใหม่ ซึ่งปรากฏว่าได้รับความนิยมมากทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ภริยาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช่น ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม เป็นผู้นำด้านการแต่งกายที่ถูกแบบแผนตามนโยบายวัฒนธรรมใหม่ รวมทั้งมีการขอร้องให้บุคคลสำคัญ ๆ ทำตัวให้เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตนตามแนวนโยบายวัฒนธรรม เช่น เชื้อสมเด็จเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ ซึ่งทรงพระชรามากแล้ว ให้ทรงแต่งกายอย่างถูกต้องตามวัฒนธรรม โดยสวมชุดกระโปรง สวมหมวกแบบฝรั่ง เสด็จไปเป็นองค์ประธานแข่งขันกีฬาข้าราชการเมื่อ พ.ศ. 2485¹

¹ภาพประกอบจากหนังสืออนุสรณ์ในงานเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม, วันอังคารที่ 14 สิงหาคม 2517 (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2527), หน้า 63.

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เขียนบทความชักจูงให้ประชาชนศรัทธาในนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลด้วยนามปากกาต่าง ๆ กัน ซึ่งท่านสามารถใช้การคมคายช่วยทำให้ประชาชนเห็นคล้อยตาม¹ รวมทั้งมีการโฆษณาชวนเชื่อจากสื่อสารมวลชนชนิดต่าง ๆ ซึ่งก็มีผลให้ประชาชนรู้สึกเชื่อและคล้อยตามได้เหมือนกัน เมื่อมีการโฆษณาชวนเชื่อบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ อยู่เป็นเวลานาน²

2. การสร้างศัตรูร่วมของคนไทยส่วนใหญ่ อันได้แก่ชาติตะวันตก ชาวจีน ชาวมลายูใน 4 จังหวัดภาคใต้ ขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ และระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ศัตรูร่วมที่เป็นชาติตะวันตก ถูกกระตุ้นเตือนให้เห็นว่าเป็นชาติที่มีความเจริญก้าวหน้า เป็นมหาอำนาจ สามารถบังคับให้ประเทศเล็กตกเป็นเมืองขึ้นได้ ฉะนั้นประเทศไทยจำต้องรับเอาเป็นแบบอย่างในความสามารถของชาติเหล่านั้น ทั้งในด้านการปกครองการศึกษา และเศรษฐกิจ เป็นต้น เพื่อนำมาปรับปรุงชาติไทยให้เจริญทัดเทียมประเทศอารยะทางตะวันตกเหล่านั้น มิให้ชาติเหล่านั้นมาคุกและเอารัดเอาเปรียบชาติไทยได้อีกต่อไป

ชาวจีน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับทราบถึงปัญหาชาวจีนที่หมักหมมมานานแล้ว และทราบถึงความพยายามของรัฐบาลคณะราษฎรในการแก้ปัญหานี้ ด้วยวิธีการหลายอย่างแต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ³ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชี้ให้ประชาชนเห็นว่าคนจีนเป็นศัตรู

¹โพธิ์ แคมล่ำเจียก, 3 นักการเมืองเรื่องนามของไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ, 2515), หน้า 257.

²สมพงษ์ ชูมาก, การต่อสู้ทางการเมือง (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิฆเนศ, 2519), หน้า 212.

³ภูวดล ทรงประเสริฐ, "นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีน _____", หน้า 74.

ของชาติในทางเศรษฐกิจ โดยการออกกฎหมายฉบับที่ 5 เพื่อสร้างนโยบายไทยทำ-ไทยใช้ขึ้น และเมื่อการดำเนินการตามมาตรการทางวัฒนธรรมคือรัฐนิยมฉบับที่ 5 ดังกล่าวเกิดมีปัญหากระทบถึงชนชาติอื่นที่มีใจคนจีน รัฐบาลก็จะแถลงชี้แจงให้ทราบว่า มิได้มุ่งถึงชนชาติอื่น แต่มุ่งหมายเพื่อชาวจีนเท่านั้น¹

รัฐบาลได้ดำเนินการมาตรการคุกคามชาวจีนในประเทศไทยอย่างรุนแรง เช่น การตรวจค้นโรงพิมพ์ โรงเรียนจีนหลายแห่ง รวมทั้งมีการสั่งปิดด้วย² อันจะมีผลสะกิดกั้นกระแสการสืบทอดวัฒนธรรมจีนได้ทางหนึ่ง เพราะการสอนภาษาจีนในโรงเรียนเป็นการกระตุ้นความสำนึกในความเป็นชาติจีน³ รวมทั้งมีการร้องเพลงชาติ ชักธงชาติจีน และเคารพรูปประมุขจีนด้วยนั้น⁴ นับเป็นการปลุกฝังความรู้สึกเรื่องชาติจีน มิให้เสื่อมคลายไปจากจิตสำนึกของคนจีนอีกด้วย

---

¹ หจช.กต.92.1/2 บันทึกข้อความ กองสัญญากรมการเมืองตะวันออก (มิถุนายน 2486) เรื่องการยืดเวลาให้ช่างตัดผมชาวญี่ปุ่น 3 คน ทำการตัดผมต่อไป (ในหลักฐานนี้ระบุว่า "มิได้มุ่งญี่ปุ่น แต่เพื่อจีนเท่านั้น") อ้างแล้วครั้งหนึ่ง.

² William G. Skinner, Chinese Society in Thailand, p.267. และวิทยานิพนธ์อีกหลายเล่มให้ข้อสรุปในเรื่องนี้ตรงกัน เช่น พิชัย รัตนพล, "วิวัฒนาการการควบคุมโรงเรียนจีน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2512), หน้า 89-94. ภูวดล ทรงประเสริฐ, "นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีน —", หน้า 95-100 เป็นต้น.

³ ขจค์ภย บุรุษพัฒน์, ชาวจีนในประเทศไทย, หน้า 83.

⁴ หจช.มท.0201.1.1/1363 เรื่องหาวิธีปฏิบัติงานบางอย่างของโรงเรียนราษฎร์ ลงวันที่ 21 กันยายน 2482.

นอกจากจะต่อต้านคนจีนในลักษณะที่กล่าวมาแล้ว รัฐบาลไทยยังต่อต้านการรวมกลุ่มของคนจีนในการก่อตั้งสมาคมลับ (อั้งยี่) ที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่อต้านญี่ปุ่นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2481 แล้ว¹ โดยพบหลักฐานว่าสมาคมลับเหล่านี้ได้ให้การสนับสนุนกิจการโรงเรียนและหนังสือพิมพ์จีนด้วย² และสมาคมลับจีนจะได้รับความร่วมมือสนับสนุนอย่างใกล้ชิดจากคณะกบฏมินตั๋งในประเทศจีน³ เมื่อไทยดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นอย่างเต็มตัว สมาคมลับจีนจึงเป็นฝ่ายปรบกำของไทยและญี่ปุ่น ประกอบกับฝ่ายญี่ปุ่นถือว่าคนจีนในประเทศไทยอยู่ภายใต้อธิปไตยของญี่ปุ่น จึงได้ทำการจับกุมชาวจีนเอาตามชอบใจ⁴ ทัศนคติที่สงสัยว่าคนจีนกระทำการกรรมหรือเป็นแนวที่ 5 หรือแม้แต่คนไทยที่ญี่ปุ่นสงสัยโดยเฉพาะกลุ่มเสรีไทย⁵ ก็อยู่ในฐานะ

¹ กองบรรณสาร, กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้ม ww.2/2:4(1) MEMORANDUM, หน้า 2.

² William G. Skinner, Chinese Society in Thailand, pp. 239, 243, 264.

³ ยูเฟรต มิลลิแกน, "บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย" หน้า 151.

⁴ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, จิตวิทยาการเมือง (กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาการ, 2493), หน้า 212. และกองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ, แฟ้ม พพ.2/2:2(5) เรื่องต่าง ๆ ผ่านคณะกรรมการผสม (แสดงบันทึกการที่ญี่ปุ่นจับกุมลวงโทษคนไทยและคนจีนในประเทศไทยอย่างทารุณมาก)

⁵ หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือตรีหลวงสังวรยุทธกิจ (สังวรสุวรรณ์ชีพ) วันพฤหัสบดีที่ 27 ธันวาคม 2516, หน้า 131.

ที่ไม่ปลอดภัยด้วยเช่นกัน เพราะกลุ่มเสรีไทยได้ร่วมมือกับสมาคมจีนราว 60 สมาคม กำลังประมาณ 10,000 คน¹ ดำเนินการเป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายญี่ปุ่นและจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินนโยบายต่อต้านคนจีน ทั้งโดยเหตุผลทางด้านการเมืองภายในและเพื่อมิให้กระทบกระเทือนความสัมพันธ์อันดีกับญี่ปุ่น² โดยหวังว่าญี่ปุ่นจะมอบคืนดินแดนให้แก่ไทย และการดำเนินนโยบายวัฒนธรรมที่มีลักษณะต่อต้านคนจีน ก็สามารถที่จะพิจารณาได้ว่าเป็นมาตรการที่จะขจัดการดำเนินงานของสมาคมจีนที่มุ่งรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมจีนให้เป็นปึกแผ่น³ ซึ่งขัดแย้งกับนโยบายวัฒนธรรมของไทย รัฐบาลจึงไม่ยินยอมให้มีสมาคมลับชาวจีนในประเทศไทยโดยเด็ดขาด⁴ ข้อบังคับของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อการควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ จึงมุ่งปฏิบัติต่อชาวจีน ให้ต้องดำเนินการทุกวิถีทางที่จะบำรุงส่งเสริมและเชิดชูวัฒนธรรมไทย และจะต้องพยายามหาวิธีการแนะนำให้สมาชิกหรือบุคคลในองค์การและสมาคมนั้น ปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยโดยพร้อมเพรียงกัน⁵

¹นายฉันทนา (นามแฝง) X.O. Group เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย (พระนคร : สำนักพิมพ์เชษฐบุรุษ, 2522), หน้า 286.

²พิชัย รัตนพล, "วิวัฒนาการการควบคุมโรงเรียนจีน" หน้า 94.

³แสวง รัตนมงคลมาศ, "การบริหารงานของสมาคมจีน : บทศึกษาเฉพาะกรณีสมาคมเต๋อจิวแห่งประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2509), หน้า 60.

⁴แผนกเก็บ สสร., รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 62/2482, วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน 2482, เรื่องปัญหาคนจีน, หน้า 25. อ้างใน ภูวคณ ทรวงประเสริฐ, "นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย, หน้า 101-102.

⁵"ข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเรื่องควบคุมองค์การสมาคมต่าง ๆ" ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย) 60 : 26 (วันที่ 11 พฤษภาคม 2456) : 810.

ชาวมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้ คนไทยกลุ่มนี้มีความแตกต่างจากคนไทยโดยทั่วไปในเรื่องการนับถือศาสนาอิสลาม และการใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน รัฐบาลไม่เคยแสดงการกล่าวร้ายโจมตีประชาชนกลุ่มนี้อย่างแจ้งชัดเหมือนดังคนจีน แต่รัฐบาลแสดงความปรารถนาที่ต้องการจะให้ประชาชนกลุ่มนี้กลายมาเป็นคนไทย โดยการหันมานับถือพุทธศาสนาและใช้ภาษาไทย

รัฐบาลจึงได้สั่งยุบเลิกสมาคมอิสลาม เมื่อ 3 มกราคม 2487 โดยเชื่อว่ามีส่วนช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 2¹ รวมทั้งดำเนินนโยบายให้ข้าราชการทุกคนนับถือพุทธศาสนา ด้วยความคิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ว่า "เมืองไทยเป็นของคนไทย มิควรจะให้คนศาสนาอื่นอยู่"² รัฐบาลจึงมีหนังสือเวียนไปยังกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ขอทราบรายนามข้าราชการที่นับถือศาสนาอื่น อีกทั้งมีมติคณะรัฐมนตรีให้พยายามชักชวนข้าราชการที่นับถือศาสนาอื่นมานับถือพุทธศาสนาให้หมด และพบว่าทางราชการขอรับรองแกมบังคับให้คนอิสลามในกรุงเทพฯ เลิกนุ่งโสร่ง และให้เลิกการโศกเศร้า โดยให้หันมาสวมหมวกแทนในการเข้าไปติดต่อกับทางราชการ นับว่ามาตรการเหล่านี้ได้สร้างความกระทบกระเทือนต่อจิตใจของชาวมุสลิมทั้งที่เป็นข้าราชการและประชาชนมุสลิมโดยทั่วไปทั้งในกรุงเทพฯ และในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย

¹ จอมพล ป. พิบูลสงคราม, สมุดสั่งการฝ่ายทหาร เล่ม 5 (วันที่ 3 มกราคม 2487), หน้า 18.

² แผนกเก็บ สลร., รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 24/2484 วันพุธที่ 30 เมษายน 2484. อ้างใน สิริรัตน์ เรืองวงษ์วาร, "บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2491" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 78.

เมื่อหันมาพิจารณาพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 ยิ่งพบว่ารัฐบาลสามารถจะออกพระราชกฤษฎีกาได้ในกรณีของความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติ อันเป็นทางนำซึ่งเกียรติของชาติไทยและพุทธศาสนา จึงพิจารณาได้ว่ารัฐบาลไทยมีนโยบายจะส่งเสริมนโยบายวัฒนธรรม โดยใช้หลักของพุทธศาสนา เพื่อสร้างความเป็นคนไทยโดยไม่คำนึงถึงความศรัทธาของประชาชนกลุ่มน้อยที่มีต่อศาสนาอื่น ๆ เลย ฉะนั้นนโยบายวัฒนธรรมในเรื่องนี้จึงนำมาสู่ความแตกสามัคคีในชาติในกาลต่อมา เพราะเรื่องของศาสนาเป็นเรื่องของความศรัทธาที่เปลี่ยนแปลงได้โดยยาก

3. การใช้มาตรการทางกฎหมายเข้าบังคับ นับแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติ

วัฒนธรรมฉบับแรกใน พ.ศ. 2483 ก็ได้กำหนดบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดด้านวัฒนธรรมว่าจะต้องถูกจับกุมและเสียเงินค่าปรับไม่เกิน 12 บาท โดยถือว่าเงินที่ได้จากค่าปรับนี้เป็นเงินช่วยบำรุงท้องที่ตามความหมายของประมวลรัษฎากร การกำหนดบทลงโทษไว้เช่นนี้น่าจะเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างแข็งขันและเอาจริงเอาจัง อันจะเป็นผลให้ข้าราชการผู้นั้นได้ความดีความชอบ และได้เงินค่าปรับมาเป็นเงินบำรุงท้องที่ของตนอีกด้วย ฉะนั้นจึงปรากฏว่าประชาชนได้ถูกจับกุมในข้อหาผิดวัฒนธรรมในขณะที่ไม่เสียภาษีให้แก่รัฐหรือไปติดต่อหน่วยราชการต่าง ๆ อยู่เสมอ

การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานในบางครั้งก็ยังคงเกินเลยจนก่อความเดือดร้อนให้แก่ราษฎร เช่น กรณีกระทรวงมหาดไทยออกคำสั่งห้ามมิให้ประชาชนกินหมาก โดยให้เลิกให้ได้โดยเด็ดขาดภายในเดือนธันวาคม 2486 ห้ามการทำสวนพลู ซื้อขายพลู และห้ามมิให้ประชาชนที่กินหมากเข้าไปติดต่อในสถานที่ราชการ¹ ปรากฏว่าเจ้าพนักงานได้ไปตัดทำลายต้นหมากของชาวสวนเสียหายเป็นอันมาก² เกษตรกรชาวสวนได้รับความเดือดร้อนร้องเรียนกันมายังกระทรวงมหาดไทย ๆ จึงได้ประชุมพิจารณาปัญหานี้ว่า

...การเลิกกินหมากนั้นกระทรวงมหาดไทยไม่ได้สั่งให้ทำลายต้นหมาก และยังได้สั่งชี้แจงไปด้วยว่า หมากตากแห้งเป็นสินค้าได้ให้รักษาไว้... พลุนั้นควรจะปล่อยให้หมดไป โดยใช้ปลูกพืชอย่างอื่นแทน ส่วนหมากควรรักษาไว้ โดยช่วยให้มีทางจำหน่ายไปทำอุตสาหกรรมได้สะดวก³

นอกจากนี้หมากยังสามารถส่งเป็นสินค้าออก ส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศทำเงินตราเข้าประเทศเป็นเงินเกือบล้านบาทต่อปีอีกด้วย⁴

¹ หจช.ศธ.0701.29/8(42) กระทรวงมหาดไทย คำนวนครั้งที่ 57/2486 เรื่อง ห้ามประชาชนมิให้กินหมาก ลงวันที่ 25 มกราคม 2486.

² กลุ่มนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์, บันทึกเชิงประวัติศาสตร์ 43 ปี เมื่อมวลชนเป็นใหญ่ในสยาม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประชาชน, ม.ป.ป.), หน้า 72.

³ หจช.มท.0201.2.1/26(15) สำเนาบันทึกรายงานการประชุมเรื่องการเลิกกินหมาก ที่กระทรวงมหาดไทย 8 เมษายน 2486.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

การปฏิบัติหน้าที่ที่เกินกว่าเหตุ สร้างความเดือดร้อนเสียหาย และก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ราษฎรต่อนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนี้ยังมีอีกมากมาย โดยเฉพาะในด้านการแต่งกาย สวมหมวกและรองเท้านั้น นายสังข์ พัทธโนทัย ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลก็ยังยอมรับในเรื่องนี้¹ โดยกล่าวว่า "...มีเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองบางคนได้ใช้อำนาจรุนแรงแก่ราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนเข่าคนแกที่นุ่งผ้าโจงกระเบนมาตลอด... เป็นนุ่งถุง และบางแห่งมีการใช้ถ้อยคำสามท้าวแก่ราษฎรว่า เคี้ยวพอดตัดทางเสียนี่ การปฏิบัติที่ค่อนข้างรุนแรงเหล่านี้ เมื่อฉันได้อ่านจากหนังสือพิมพ์ ก็ใจสะทอนเห็นนรกกินหัวอยู่รำไร"² แม้แต่สถานพยาบาลบางแห่งก็ไม่ยอมรับผู้ป่วยที่มีอาการหนักซึ่งแต่งกายไม่ถูกต้องตามวัฒนธรรม³ เป็นต้น

ทางหน้าหนังสือพิมพ์ก็ได้มีการเสนอเหตุการณ์ความรุนแรงในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวัฒนธรรมอยู่เสมอ รัฐบาลจึงต้องขอร้องให้ข้าราชการปฏิบัติตัวในการติดต่อกับประชาชนอย่างสุภาพ เพื่อมิให้เกิดความแตกสามัคคีภายในชาติ⁴

แต่ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะต้องประสบกับอุปสรรคในการใช้มาตรการทางด้านกฎหมายอยู่มาก แต่รัฐบาลก็ยังถือว่ากฎหมายยังมีความสำคัญและจำเป็นต้องนำมาใช้ เพื่อให้

¹สังข์ พัทธโนทัย, ความนึกในกรงขัง, หน้า 276-277.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 264-265.

³หจช.ศธ.0701.29/1(40) สำเนาหนังสือสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ที่ น.ว.160/2484 เรื่องการปฏิบัติตามรัฐนิยมว่าด้วยการแต่งกาย, วันที่ 23 กันยายน 2484.

⁴หจช.มท.2.2.11/6 หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ น.ว.3109/2484 เรื่องจรรยาบรรณของข้าราชการ ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2484

การดำเนินนโยบายวัฒนธรรมสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยรัฐบาลถือว่า "กตหมายเปนเครื่องมือ
ซึ่งเปนแนวทางอันสำคัญ"¹ คนไทยเมื่อถูกมาตรการทางกฎหมายบังคับให้ปฏิบัติตามนโยบาย
วัฒนธรรม ก็จำยอมต้องปฏิบัติตามรูปแบบของนโยบายวัฒนธรรมที่ปรับปรุงใหม่จนเกิดเป็นความ
เคยชิน ปฏิบัติตามแนววัฒนธรรมใหม่สืบต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน²

ฉะนั้นการที่จะกล่าวว่่านโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประสบความ
สำเร็จมากเพียงใดจึงกล่าวได้ยากมาก เพราะเมื่อมีการใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับ
ประชาชนก็จำต้องปฏิบัติตามเพื่อป้องกันตัวเองตามกฎหมาย ความรู้สึกนิยมชมชื่นที่แท้จริงของ
ประชาชนต่อนโยบายวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้น ไม่มีสิ่งใดจะตรวจสอบออกมาได้อย่าง
ชัดเจน แต่ถึงกระนั้นเราก็ต้องยอมรับว่ากลวิธีการดำเนินนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาล
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังผลให้วัฒนธรรมบางอย่างที่ปรับปรุงกันใน
ครั้งนั้นก็ยังคงยึดถือใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แต่วัฒนธรรมบางอย่างก็เสื่อมสูญไปจากความนิยม³

¹กระทรวงมหาดไทย, รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด เล่ม 1
พ.ศ. 2484, หน้า 43.

²ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, การศึกษากับการสืบทอดและส่งเสริมวัฒนธรรม,
หน้า 4.

³บุญชนะ อัจฉกร, บันทึก วิเคราะห์และวิจารณ์ 16 นายกรัฐมนตรีไทย
(กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์, 2526), หน้า 19-20.

3. การแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนนโยบายวัฒนธรรม ก่อนการเข้าร่วมรบ
ในสงครามโลกครั้งที่ 2

ในการพิจารณาทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น จะพิจารณาได้จากการอภิปรายเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เสนอเข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภา ซึ่งมีทั้งร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรม และที่ใช้ชื่อเป็นอย่างอื่น แต่ ก็เพื่อเสริมสร้างนโยบายวัฒนธรรมของชาติให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถพิจารณาได้จากการตั้งกระทู้ถาม และการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

ในช่วงเวลาตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นมาบริหารประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2481 เป็นต้นมา จนกระทั่งประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปลายปี พ.ศ. 2484 รัฐบาล ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 เข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร 1 ฉบับ ซึ่งนับได้ว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่เดียวที่รัฐบาล เสนอใช้กฎหมายวัฒนธรรมโดยตรง ส่วนพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอื่น ๆ นั้น ก็ได้มีการเสนอเข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภาอีกหลายฉบับด้วยกัน เช่น ร่างพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พุทธศักราช 2484 ร่างพระราชบัญญัติสาธารณสุข พุทธศักราช 2484 ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 เป็นต้น

การประชุมสภาผู้แทนราษฎรในช่วงเวลาที่กล่าวถึงนี้ จะพบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำการอภิปรายน้อย และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีฝักใฝ่ใจจนได้ฉายาว่าเป็น "ดาวสภา" ก็จะมี อยู่ไม่มากนัก การอภิปรายก็จะไม่อภิปรายกันอย่างยืดเยื้อ แต่จะมุ่งเสนอประเด็นที่ต้องการ อภิปรายจริง ๆ ประเด็นที่มีผู้อภิปรายแล้วก็จะไม่ยอมเสียเวลาอภิปรายซ้ำ ๆ กัน¹ ดังนั้นจึง

¹สัมภาษณ์นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์, รองนายกรัฐมนตรี, 15 มกราคม 2528
ณ ทำเนียบรัฐบาล.

พบว่า ร่างพระราชบัญญัติหลายฉบับสามารถผ่านการพิจารณาของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร
ไปได้ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะอภิปรายสนับสนุนหรือคัดค้านแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น
และยังพบอีกว่าร่างพระราชบัญญัติบางฉบับไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายแสดงทัศนะเลย
ก็มี

ฉะนั้นในการพิจารณาทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนนโยบายวัฒนธรรม
จึงไม่สามารถพิจารณาทัศนะของผู้แทนราษฎรต่อร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมทุก ๆ ฉบับได้
แต่จะเน้นการพิจารณาทัศนะของผู้แทนราษฎรที่ปรากฏในการอภิปรายแสดงทัศนะต่อร่าง
พระราชบัญญัติวัฒนธรรมโดยตรง ส่วนร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมอื่น ๆ รวมทั้งการตั้ง
กระทู้ถามและการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมของฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นจะ
พิจารณาประกอบไปด้วยเท่าที่สามารถจะนำมาพิจารณาได้

การแสดงทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนนโยบายวัฒนธรรมในช่วงเวลาที่
อำนาจบริหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีเหนือสภาผู้แทนราษฎรอย่างเต็มที่นี้ แนวโน้มจะ
ปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความเห็นสอดคล้องกับนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลเป็น
อย่างดี กระทู้ถามหลาย ๆ ครั้งที่แสดงถึงทัศนะที่สนับสนุนให้มีการเร่งรัดการปฏิบัติตาม
นโยบายวัฒนธรรม และเมื่อรัฐบาลต้องการให้นโยบายวัฒนธรรมมีผลในทางปฏิบัติ

อย่างจริงจัง รัฐบาลจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483¹
เข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภาเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2483

ร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 1 ที่เสนอเข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภานี้ รัฐบาลได้ให้
เหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติ มีความตอนหนึ่งว่า

... ในการที่ชาติจะเจริญได้ก็ต่ออาศัยที่คนของชาตินั้น เป็นผู้วัฒนธรรม
... การที่จะกระทำด้วยอาศัยการแนะนำชักชวนหรือว่าจะกระทำโดยประกาศเป็น
รัฐนิยมเท่านั้นหาเป็นการเพียงพอไม่ ...ร่างพระราชบัญญัตินี้จึงเป็นแต่เพียงว่า
ให้อำนาจรัฐบาลในการที่จะออกพระราชกฤษฎีกาในกรณีต่าง ๆ ... เป็นต้นว่าจะออก
พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบในการแต่งกายและจรรยา มารยาทในที่สาธารณะสถาน
หรือในที่สาธารณะชน วางระเบียบในสมรรถภาพและมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินงาน
อาชีพ และวางระเบียบในเรื่องความนิยมไทย ดังนี้ เป็นต้น ...การฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ
นี้ รัฐบาลก็ได้มีการลงโทษตั้งทัณฑ์ในมาตรา 7 ในอัตราขั้นต่ำรับไม่เกิน 24 บาท
และเงินที่ปรับนี้ให้บำรุงท้องที่ด้วย เพราะฉะนั้นท่านสมาชิกจะเห็นได้ว่า รัฐบาล

---

¹ เนื่องจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรม
ทั้งสิ้น 5 ฉบับ แต่เสนอเข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภา 6 ครั้ง โดยในครั้งสุดท้ายรัฐบาลเสนอให้รัฐสภา
แก้ไขมติของที่ประชุมรัฐสภาในการแปรญัตติเสียใหม่ ให้คงตามร่างพระราชบัญญัติของรัฐบาล
และเพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจจะขอเรียกชื่อพระราชบัญญัติวัฒนธรรมเสียใหม่ดังนี้

ฉบับที่ 1 หมายถึง พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483

ฉบับที่ 2 หมายถึง พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485

ฉบับที่ 3 หมายถึง พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ(ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2485

ฉบับที่ 4 หมายถึง พระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช 2485

ฉบับที่ 5 หมายถึง พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486

ไม่มีเจตนาอย่างไรที่จะออกกฎหมายไป เพื่อเป็นการบีบคั้นและที่จะลงโทษแก่พลเมือง
แต่ว่าในการบำรุงประเทศก็จำเป็นจะต้องออกกฎหมาย และบางสิ่งบางอย่างไม่สามารถ
จะแนะนำชักชวนได้ ก็จำเป็นจะต้องออกเป็นกฎหมาย¹

พร้อมกันนี้ น.อ.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ยังได้กล่าว
อีกว่า การเสนอร่างพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมฉบับนี้ขึ้นมา ก็ด้วยเหตุผลมาจากเสียงเรียกร้อง
ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันปรากฏจากกระทู้ถามต่าง ๆ ให้รัฐบาลเร่งรัดปรับปรุงวัฒนธรรม
ของชาติให้มั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งในขณะที่ยังไม่มีกฎหมายรองรับ รัฐบาลก็ไม่สามารถจัดทำสัมฤทธิ์ผล
ได้ ฉะนั้นรัฐบาลจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ขึ้นมา²

คำกล่าวของ น.อ.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ดังกล่าวนี้ย่อมจะแสดงได้อย่างชัดเจนว่า
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนหนึ่งได้ให้การสนับสนุนนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลด้วยความเต็มใจ
เมื่อหันไปพิจารณาถึงหลักการประกอบร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ตามที่รัฐบาลได้แถลงไว้ จะเห็นว่า
หลักการของร่างกฎหมายฉบับนี้มีส่วนหนึ่งคือความนิยมไทย และระเบียบการแต่งกายจรรยา มารยาท
ในที่สาธารณะ รวมทั้งสมรรถภาพและมารยาทในการดำเนินงานอาชีพนั้น เป็นหลักการที่ต่อต้าน
คนต่างด้าวในประเทศไทย และสร้างควมมีเอกภาพทางด้านเศรษฐกิจของคนไทยขึ้นมาแทนที่
หลักการดังกล่าวนี้จึงได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างดี เช่น

นายเปี่ยม บุญะโชติ ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้อภิปรายแสดงทัศนะ
ไว้อย่างชัดเจนในการต่อต้านคนต่างด้าว มีความตอนหนึ่งว่า

¹สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 15/
2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันเสาร์ที่ 21 กันยายน 2483, หน้า 246-247.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 247.

... มาตรา 5 วัฒนธรรมซึ่งเป็นประเทศชาติ ประชาชนต้องปฏิบัติ เรื่องนี้ความจริงไม่ควรจะเจาะจงประชาชนชาวไทยอย่างเดียว ต้องหมายความว่า คนต่างค้ำที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ก็ปฏิบัติตามกฎหมายเหล่านี้ด้วย เพื่อให้ชัดเจน¹

นอกจากนี้ กรณีที่นายพัน สุพรรณสาร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขอแปรญัตติมาตรา 4 จากคำว่า "ประชาชนชาวไทย" มีหน้าที่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมแห่งชาติ และต้องผูกส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของชาติไทย... เป็นคำว่า "ประชาชนภายในประเทศไทย..." โดยให้เหตุผลว่า "...ถ้าเราใช้กฎหมายคำว่า ชาวไทย เท่านั้นแล้ว จะบังคับถึงชาวต่างประเทศที่มากกระทำการเลอะเทอะในบ้านเมืองไทยเราได้หรือไม่ เพราะกฎหมายแบบนี้มีบทลงโทษ มีลักษณะไปในทำนองกฎหมายอาญา... ถ้าหากว่ารัฐบาลมีความมุ่งหมายหรือได้พิจารณากรอบครอบว่าสามารถจะลงโทษบุคคลนอกจากชาวไทยที่มากกระทำผิดได้... ข้าพเจ้าก็ไม่ว่าอะไร แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าเมื่อกฎหมายใช้ว่า ประชาชนชาวไทยเท่านั้นแล้ว ผู้ที่ไม่ใช่เชื้อชาติไทยแล้ว กฎหมายก็ไม่บังคับถึง จึงขอแปรญัตติเป็น "ประชาชนที่อยู่ภายในประเทศไทย"²

น.อ.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ผู้แทนของรัฐบาลได้ตอบว่า "...การที่บังคับกันอย่างกว้างขวาง... อาจจะเป็นการขัดกับสนธิสัญญาขึ้น แต่ถ้าแม้ว่าคนซึ่งมาอาศัยอยู่ไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมของชาวเราเท่าที่สมควรจะต้องปฏิบัติแล้ว เราก็มักมีวิธีที่จะจัดการกับบุคคลเหล่านั้นได้"³

เหตุผลที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้การสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วยคืออีกประการหนึ่งก็คือ การที่รัฐบาลอ้างเหตุผลว่า กฎหมายโบราณของไทยที่ยังคงใช้กันอยู่บ้าง เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น มีความล้าสมัยเป็นอันมาก เช่น กฎหมายโปลิส มีมาก่อน

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 15/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันเสาร์ที่ 21 กันยายน 2483, หน้า 247.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 267-268.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 268.

พวกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเกิดเสียอีก เมื่อนำมาบังคับใช้จึงมีความไม่เหมาะสมหลายประการ เช่น ความลำสมัย การลงโทษแบบโบราณ เป็นต้น¹ การอ้างถึงกฎหมายไทยที่ล้าหลัง ไม่มีผลครอบคลุมในแง่การปฏิบัติ มีส่วนอย่างสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกิดการยอมรับ เพราะเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีของผู้ที่สนใจปัญหาของบ้านเมืองว่า ประเทศไทยเคยเสียเปรียบต่างชาติมาเป็นเวลานานแล้ว ก็ด้วยต่างชาติไม่ยอมรับในกฎหมายและศาลไทยที่ล้าหลังนั่นเอง

ผู้แทนของรัฐบาลอีกท่านหนึ่งที่มีส่วนทำให้ร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมผ่านการพิจารณาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปได้ดีก็คือ หลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาล ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และความสามารถในการที่จะชี้แจงตอบข้อซักถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้กระจ่างชัด โดยอ้างหลักฐานต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือเป็นอันมาก² และยังมีวาทศิลป์ที่จะโน้มน้าวจิตใจสมาชิกให้เห็นคล้อยตามได้มาก ฉะนั้นท่านจึงมีบทบาทในการเป็นผู้แทนรัฐบาลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่สำคัญ ๆ อยู่เสมอ

เมื่อมีการลงมติจึงปรากฏว่า มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับหลักการด้วยคะแนนเสียงถึง 102 : 2³ รัฐบาลได้เสนอให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้รวดเดียว 3 วาระ ซึ่งปรากฏว่า ได้มีการขอแปรญัตติที่สำคัญอยู่ประการหนึ่ง ของนายทองอยู่ เอี่ยมบุญอิม ผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรี แปรญัตติลดเงินค่าปรับจาก 24 บาท ลงเหลือ 12 บาท ซึ่งปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงมติแก้ไขบทลงโทษตามคำขอแปรญัตติดังกล่าว ด้วยคะแนนเสียง 62 : 52⁴ จึงเป็นอันว่า

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 15/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันเสาร์ที่ 21 กันยายน 2483, หน้า 254.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 259-261.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 263.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 277.

การแปรรูปครั้งนี้ทำได้สำเร็จ กฎหมายวัฒนธรรมฉบับที่ 1 นี้จึงมีพลังโทษที่ไม่รุนแรงจนเกินไป นับว่ารัฐบาลก็ยินยอมอะลุ่มอล่วยให้แก่สภาเป็นอันมาก และยังยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตยโดยรัฐสภา ซึ่งเมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแปรรูปได้สำเร็จแล้ว รัฐบาลก็ให้การยอมรับและนำไปปฏิบัติเรื่อยมาในการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับต่อ ๆ มา

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ให้คำรับรองว่า ในการที่จะปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมนั้น จะกระทำอย่างรัดกุมและปฏิบัติอย่างอะลุ่มอล่วยต่อประชาชนน้อยอย่างมากที่สุด มิให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นได้¹ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ยินยอม แม้ว่านายพิพัฒน์ ภัทธานนท์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดกาญจนบุรีจะขอให้รัฐบาลระบุคำรับรองไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน แต่ประธานสภาผู้แทนราษฎรก็ได้กล่าวสรุปเพื่อเป็นการตัดทวนว่า "...รัฐบาลรับรองว่าจะพยายามปฏิบัติ... รัฐบาลก็บอกว่าจะพยายามกระทำด้วยความอะลุ่มอล่วยที่สุด ที่จะให้รับรองนี้ ข้าพเจ้าก็เห็นว่าจะเป็นการยาก"²

เมื่อพิจารณาถึงตอนนี้แล้วอาจจะมีคำถามว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่คัดค้านร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับนี้บ้างหรืออย่างไร

ความจริงแล้วสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้กระทำหน้าที่เพื่อตรวจสอบทัศนคติและห่วงถึงร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อให้มีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อชาติและประชาชนอย่างยิ่ง ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วคือ การขอแปรรูปลดเงินค่าปรับจาก 24 บาท มาเป็น 12 บาท ของนายทองอยู่ เอี่ยมบุญอิม

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 15/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันเสาร์ที่ 21 กันยายน 2483, หน้า 278.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 278-279.

นอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคน ยังได้ท้วงติงและให้ข้อสังเกต บางประการที่จะเป็นประโยชน์ในการสร้างกฎหมายที่มีความสมบูรณ์เหมาะสม และข้อท้วงติง ข้อสังเกตของสมาชิกสภาผู้แทนฯ ดังกล่าวนั้น เป็นการมองปัญหาในระยะยาวและกว้างขวางมาก ซึ่งรัฐบาลไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านั้นมาก่อน ฉะนั้นเมื่อรัฐบาลไม่ยอมรับฟังคำท้วงติงดังกล่าว นั้นไว้พิจารณาประกอบการประกาศใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรม ปัญหาและความวิตกของสมาชิกสภา ผู้แทนฯ ที่ได้ท้วงติงรัฐบาลไว้ก็ได้เกิดขึ้นจริง ๆ เช่น

นายชิต เวชประสิทธิ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดภูเก็ตขอแปรญัตติให้มีการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดวัฒนธรรมของชาติ โดยคำนึงถึงสภาพแห่งท้องที่และความเป็นอยู่ของบุคคลในท้องที่เป็น แห่ง ๆ ไป เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชาติ เพราะประชากรในชาติไทยยังมีความเป็นอยู่ แตกต่างกันตามสภาพของท้องถิ่น การนับถือศาสนา เช่น ประชาชนในภาคใต้ เป็นต้น¹

นายอรุณ ทองบั้งโชติ ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้อภิปรายถึงชนกลุ่มน้อยในกรุงเทพฯ ที่นับถือศาสนาอิสลามยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก ประชาชนกลุ่มนี้นอกจากจะนับถือศาสนาอิสลามแล้ว ยังมีการแต่งกายด้วยโสร่งด้วย ประชาชนกลุ่มนี้อาจจะต้องเดือดร้อนจากกฎหมายฉบับนี้ได้²

พระยาประสงค์เกษมราษฎร ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา ก็ได้อภิปรายคัดค้าน ในแนวทางเดียวกัน คือความแตกต่างของประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ และที่สำคัญคือความแตกต่าง ด้านการนับถือศาสนา การที่รัฐบาลจะออกประกาศกฎหมายให้ประชาชนทุกหมู่เหล่า หันมาใช้ วัฒนธรรมในแนวเดียวกันย่อมเป็นของยากยิ่ง และจะก่อให้เกิดปัญหาในอนาคต³

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 15/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันเสาร์ที่ 21 กันยายน 2483, หน้า 273-274.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 247-248.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 261-262.

การท้วงติงหรือให้ข้อสังเกตของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าว ถ้ารัฐบาลจะรับไปพิจารณาประกอบการตัดสินใจก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรม ก็คงจะเกิดผลดีเป็น อย่างยิ่ง ปัญหาต่าง ๆ ก็คงจะไม่ติดตามมาในภายหลัง เช่น ปัญหาด้านความรู้สึกของประชาชน ใน 4 จังหวัดภาคใต้ จนถึงขั้นก่อการกบฏขึ้นในปี พ.ศ. 2490 เป็นต้น ข้อสังเกตประการหนึ่ง คือการคัดค้านท้วงติงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ขาดน้ำหนักนั้น อาจจะเป็นเพราะการคัดค้าน ท้วงติงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดำเนินไปอย่างไม่จริงจังไม่จริงจัง ลักษณะการค้านเป็นเพียง การให้ข้อสังเกตแก่รัฐบาล มากกว่าจะเป็นการคัดค้านที่แท้จริง แม้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ ปรากฏชื่อเสียงว่าเป็นดาวสภามาโดยตลอดคือ นายเตี้ยง ศิริจันทร์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร ก็ไม่ได้คัดค้านอย่างเอาจริงเอาจัง เขาคัดค้านหลักการของร่างกฎหมายฉบับนี้ ในแง่ของการ ให้คำจำกัดความของคำว่า "วัฒนธรรม" ไม่กว้างขวางครอบคลุม และควรส่งเสริมการจัด การศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กับการปลูกฝังวัฒนธรรม¹

นายจำลอง ดาวเรือง ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม แปรญัตติให้มีการตั้งเดือน ครั้งหนึ่งก่อนการลงโทษ ซึ่งเป็นการแปรญัตติที่ดีมากในแง่ของการปกป้องผลประโยชน์ของ ประชาชน แต่การขอแปรญัตติของเขาขาดการชี้แนะขยายความถึงเหตุผล คุณโทษของการแปร ญัตติดังกล่าว ฉะนั้นจึงไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนฯ ให้การรับรอง²

นอกจากพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 1 แล้ว ก่อนการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลยังได้เสนอร่างพระราชบัญญัติที่เป็นการเปลี่ยนแปลงประเพณีบางประการของชาติอีก หลายฉบับด้วยกันคือ ร่างพระราชบัญญัติประเพณีทูลวง พุทธศักราช 2483 เพื่อเปลี่ยนแปลง

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 15/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันเสาร์ที่ 21 กันยายน 2483, หน้า 255-258.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 279-280.

วันขึ้นปีใหม่จากประเพณีเดิมกำหนดไว้ในวันที่ 1 เมษายน มาเป็นวันที่ 1 มกราคม¹
 ร่างพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พุทธศักราช 2484 ร่างพระราชบัญญัติขนานนามสกุล (ฉบับที่ 2)
 พุทธศักราช 2481 ร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ร่างพระราชบัญญัติ
 ควบคุมคนขอทาน พุทธศักราช 2484 ร่างพระราชบัญญัติสาธารณสุข พุทธศักราช 2484
 ร่างพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญขนานนามประเทศ พุทธศักราช 2482 ฯลฯ

การเสนอร่างพระราชบัญญัติหลายฉบับที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีบางประการนี้
 ก็ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยดี เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงประเพณีให้
 สอดคล้องกับหลักของสากล และเป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่เจริญแล้ว เช่น พระราชบัญญัติปี
 ประดิทินหลวง พุทธศักราช 2483 มีนายสุวิชัย พันธะเศรษฐ ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่
 อภิปรายสนับสนุนไว้ตอนหนึ่งความว่า

...เราไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวประเทศเดียวในโลก เราจำเป็นจะต้องรับเอา
 อารยธรรมต่าง ๆ ซึ่งนานาชาติได้ยอมรับแล้วว่า สิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นสิ่งซึ่งนานาชาติได้ถือ
 เอาว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสม เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การที่เราจะเปลี่ยนให้เหมาะสมกับ
 นานาชาตินั้น แทนที่จะทำให้วัฒนธรรมของเราด้อยลง ก็จะเป็นการชี้ให้เห็นว่า
 ไทยยุคนี้ได้เริ่มก้าวหน้าขึ้นแล้ว... ขอให้เราพิจารณาถึงการแก้ไขจารีตประเพณี
 ต่าง ๆ ของต่างประเทศเพื่อให้เกิดเป็นการเหมาะสมกับประเทศ... นอกจากนี้แล้ว
 นานาประเทศที่เจริญแล้ว เช่น ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศผู้นำในเอเชียนี้ก็ได้มีการ
 ถือเอาวันที่ 1 มกราคม เป็นวันปีใหม่ตลอดมา²

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร,
 ครั้งที่ 6/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, หน้า 237.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 268-271.

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ผ่านการพิจารณาของที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งรับหลักการด้วยคะแนนเสียง 89 : 28 คะแนนเสียงคัดค้านร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีถึง 28 เสียง นับว่าสูงกว่าร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมฉบับที่ 1 มาก ซึ่งสาเหตุนี้คงจะเนื่องมาจาก การคัดค้านอย่างมีเหตุผลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3 ท่านคือ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน นายพิน สุพรรณสาร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี โดยคำอภิปรายชี้ให้เห็นถึงโทษและความยุ่งยากที่จะเกิดจากการนับอายุและเวลา รวมทั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงประเพณีในเรื่องเล็ก ๆ น้อย โดยไม่จำเป็น อันจะก่อให้เกิดผลเสียต่อจิตใจของประชาชน

จากรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในระยะเวลาก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในประเทศไทย พบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายนายได้แสดงทัศนคติสนับสนุนนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาล โดยการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่เสริมต่อนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลอีกหลายฉบับ เช่น นายจรัส มหาวงศ์นันท์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดน่าน เสนอร่างพระราชบัญญัติเครื่องแบบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2481 เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายเพื่อการเข้าเฝ้า นายคาบสงวน พงษ์พงศ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี เสนอญัตติเรื่องร่างข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2481 เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่งเครื่องแบบด้วยผ้าของไทย อันจะเป็นการส่งเสริมสินค้าไทยและนโยบายนิยมไทย นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2481 เพื่อแก้ไขระเบียบการสมรส ครอบครัว และมรดก ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย หลวงศรีสุพรรณดิษฐ์ (เฟียน ชุมวรฐายี) ผู้แทนราษฎรจังหวัดชุมพร เสนอร่างพระราชบัญญัติขนานนามสกุล (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2482 เป็นต้น แต่ร่างพระราชบัญญัติเหล่านั้นแก้ไขของสภา

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า นับตั้งแต่รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับวัฒนธรรมเข้าสู่ที่ประชุมรัฐสภา ก็ได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างดี โดย

ปรากฏว่าที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรรับหลักการร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมทุกฉบับ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แสดงทัศนคติคัดค้านมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อีกทั้งยังปรากฏว่าร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมจะมีหลักการที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางส่วนอยู่แล้ว เมื่อผนวกเข้ากับอำนาจของฝ่ายบริหารที่สามารถควบคุมสภาฯ อย่างได้ผลอีกด้วย จึงทำให้นโยบายวัฒนธรรมดำเนินไปได้โดยราบรื่น

การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ให้การยอมรับสนับสนุนนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลด้วยดี ก่อนการที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีปัจจัยที่สนับสนุนให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกิดการยอมรับอยู่หลายประการด้วยกันคือ นโยบายวัฒนธรรมได้มุ่งแก้ไขความล้าหลังของชาติและสร้างสังคมที่คึกคัก โดยรัฐบาลเน้นให้มีการเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชาติ และสร้างความเป็นเอกภาพให้แก่ชาติ ซึ่งนับเป็นอุดมคติที่คึกคักของจอมพล ป. พิบูลสงคราม¹ และเหมาะสมกับสังคมไทยที่กำลังจะก้าวเข้าสู่ยุคของการพัฒนาประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงอภิปรายแสดงทัศนคติที่สนับสนุนอย่างเต็มที่² สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางนายก็ได้ตั้งกระทู้ถามสนับสนุนนโยบายวัฒนธรรมดังกล่าว เช่น กระทู้ถามของ พล.ต.พิน อมรวิสัยสรเดช ผู้แทนราษฎรจังหวัดลำปาง ให้รัฐบาลกำหนดเครื่องแบบสำหรับประชาชนได้แต่งให้เหมือนกันทั้งประเทศ³ นายคาบสงวน พยุ่งพงศ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี ได้เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรี

¹บุญชนะ อัครถาวร, บันทึก วิเคราะห์ และวิจารณ์ 16 นายกรัฐมนตรีไทย, หน้า 25.

²นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ได้อภิปรายสนับสนุนนโยบายวัฒนธรรมที่จะสร้างสังคมและประชากรให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น อ้างอยู่ใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 17/2485 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 29 ตุลาคม 2485, หน้า 651. และสัมภาษณ์ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์, รองนายกรัฐมนตรี, วันที่ 15 มกราคม 2528, ณ ทำเนียบรัฐบาล

³สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 13/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันอังคารที่ 17 กันยายน 2483, หน้า 153-154.

ให้วางระเบียบการเคารพธงชาติและชกธงชาติให้รอบคอบรัดกุมยิ่งขึ้น¹ นายทองม้วน อัครถาวร ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม ตั้งกระทู้ถามเรื่องวัฒนธรรมของชาวจีนที่เป็นกรรมกรซึ่งจักรยานสามล้อ² เพราะปรากฏว่าคนจีนที่ขี่สามล้อที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทยในขณะนั้น จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแบบจีนและสวมหมวกจีน (กุยเล้ง) กันอยู่โดยทั่วไป รวมทั้งยังมีกริยามารยาทที่ยังไม่เหมาะสมอยู่หลายประการ และการที่นายเอียร วิบุลจากร (พระยาศรีธรรมราช) ผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลา เสนอความเห็นให้รัฐบาลทำนุบำรุงคนภาคใต้ที่นับถือศาสนาอิสลามและวางโครงการย้ายคนไทยในภาคเหนือและภาคกลางเข้าไปแทรกแซงให้มากขึ้น³ ซึ่งปรากฏว่าคณะรัฐมนตรีได้รับเรื่องนี้ไปพิจารณา ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ในมาตรา 5 จึงได้ระบุให้รัฐบาลสามารถออกพระราชกฤษฎีกาได้กรณีหนึ่งคือ "ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการประพฤติอันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทยและพุทธศาสนา"⁴ อันเป็นการแสดงถึงการที่รัฐบาลเข้าไปแทรกแซงศรัทธาการนับถือศาสนาอิสลามของชาวมุสลิมในประเทศไทย

ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสนับสนุนนโยบายวัฒนธรรมด้วยดีก็คือ นโยบายวัฒนธรรมเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นการพึ่งตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลได้รณรงค์ให้ประชาชนเกิดความนิยมไทย และมีความตั้งใจประกอบการอาชีพด้วยความสุจริต นโยบายวัฒนธรรมดังกล่าวนี้จึงมีลักษณะต่อต้านการครอบงำทางด้านเศรษฐกิจของนายทุน

¹ หจช.สร.0201.25/807 นายคาบสงวน พยุงพงศ์ เสนอเรื่องพระภิกษุไม่เคารพธงชาติ และเรื่องสอบข้าราชการพลเรือน ฯลฯ (พ.ศ. 2482).

² สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 11/2484 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันพฤหัสบดีที่ 11 กันยายน 2484, หน้า 526.

³ หจช.สร.0201.25/806 พระยาศรีธรรมราช สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เสนอความเห็นในเรื่องการบำรุงประเทศ (พ.ศ. 2482).

⁴ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ความเป็นมาของงานส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยสังเขป (อัครสำเนา), หน้า 18.

ชาวยุโรปและชาวจีนในประเทศไทย ซึ่งเป็นนโยบายที่ได้รับการตอบสนองจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยความเต็มใจยิ่ง¹ ดังนั้นการออกกฎหมายหลายฉบับที่เป็นการต่อต้านคนจีนจึงได้รับการสนับสนุนจากสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างดี² ผู้แทนราษฎรบางคนได้เสนอให้จำกัดเงินตราและบอยคอตสินค้าต่างประเทศทั้งหมด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนถึงกับโกนผมเกรียนเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้หัว ซึ่งเป็นสินค้าจากต่างประเทศ รวมทั้งผู้แทนบางคนได้เสนอให้เริ่มอุตสาหกรรมขึ้นภายในประเทศด้วย³

ปัจจัยประการสุดท้ายที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยอมรับนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลก็คือ นโยบายวัฒนธรรมมีลักษณะไม่รุนแรงและค่อยเป็นค่อยไป โดยรัฐบาลได้ประกาศเชิญชวนขอความร่วมมือจากประชาชนให้ปฏิบัติตามรัฐนิยม และนโยบายวัฒนธรรมในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนร่วมมือกันสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้า มีระเบียบเรียบร้อยในทุก ๆ ด้าน ตามอย่างอารยประเทศทั้งหลาย⁴ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีความต้องการที่จะเห็นสังคมไทยพัฒนาก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว จึงมิได้แสดงการคัดค้านรัฐบาล แม้ว่านโยบายวัฒนธรรมบางลักษณะจะประกาศ

¹ ภูวดล ทรงประเสริฐ, "นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย(พ.ศ.2475-พ.ศ.2500)", หน้า 80. ในเอกสารนี้ได้กล่าวว่าการออกกฎหมายเพื่อต่อต้านชาวจีน โดยได้รับความยินยอมจากฝ่ายนิติบัญญัติ ได้สร้างความเสียหายให้แก่ชาวจีนเป็นอย่างมาก จนกระทั่งรัฐบาลจีนอดทนไม่ได้ จึงให้เอกอัครราชทูตของตนประจำกรุงวอชิงตันเข้าพบ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา เพื่อยื่นหนังสือประท้วงการกระทำของฝ่ายไทยดังกล่าว.

² กมล จันทสร (แปล), อิทธิพลของชาวจีนโพ้นทะเล _____, หน้า 249.

³ อุบล จิระสวัสดิ์, "สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทย ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 214.

⁴ หจช.ศธ.0701.29/4(15) คำอธิบายรัฐนิยม พ.ศ. 2482.

ใช้โดยไม่ผ่านการพิจารณาของที่ประชุมรัฐสภาเพราะมีใช้กฎหมาย¹

นอกจากนี้จากการศึกษากระบวนในช่วงเวลาก่อนที่ประเทศไทยจะเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งกระทู้ถามที่แสดงทัศนคติสนับสนุนนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาล โดยเฉพาะรัฐนิยมอย่างเต็มที่ กระทู้ถามแสดงถึงความต้องการให้มีการเร่งรัดปฏิบัติตามรัฐนิยมโดยเคร่งครัดยิ่งขึ้น และในคราวที่รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากได้อภิปรายแสดงทัศนคติสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติของรัฐบาลด้วยความเต็มใจ²

จากการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังได้ลงมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติเครื่องแบบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 2 ฉบับ คือในพุทธศักราช 2482 และพุทธศักราช 2484³ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ถ้านโยบายวัฒนธรรมมีลักษณะที่สร้างคุณประโยชน์ต่อชาติ และไม่เป็นการบังคับราษฎรอย่างรุนแรงแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะให้การสนับสนุนด้วยดี แม้ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมจะมีการกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมก็ตาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ยังให้การสนับสนุน โดยผู้แทนราษฎรมุ่งหวังเพียงจะให้มีการลงโทษรุนแรงก็แต่เฉพาะชนกลุ่มน้อยที่ดื้อรั้นไม่ยอมปรับตัวให้เป็นคนไทยเท่านั้น ฉะนั้นถ้าจะประเมินถึงความสำเร็จของ

¹ หจช.ศธ.0701.29/35(3) เรื่องรัฐนิยม (ม.ท.) โดยหลวงวิจิตรวาทการ.

² สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 15/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3, วันเสาร์ที่ 21 กันยายน 2483, หน้า 247-263.

³ "พระราชบัญญัติเครื่องแบบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2482", "ข้อบังคับการแต่งกายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2482" ราชกิจจานุเบกษา 56 : 2 (แผนกฎีกา), (วันที่ 26 ตุลาคม 2482) : 1344-1349. และ "ข้อบังคับการแต่งกายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2484" ราชกิจจานุเบกษา 58 (18 พฤศจิกายน 2484) : 1672-1678.

นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก่อนเวลาที่สงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้นในประเทศไทย ก็นับได้ว่านโยบายวัฒนธรรมประสบความสำเร็จค่อนข้างสูง เพราะได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากข้าราชการ ประชาชน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จนเป็นที่ยอมรับกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งก็มีอยู่เป็นเอกประการ เช่น การเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ จาก 1 เมษายน เป็น 1 มกราคม การแต่งกายแบบสากล การใช้นามสกุลจากราชทินนาม การเลิกนุ่งผ้าถุงสำหรับสตรีเป็นการสวมกระโปรง การตั้งชื่อให้เหมาะสมกับเพศ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สังคมยอมรับมาจนปัจจุบันนี้¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹บุญชนะ อัครถาวร, บันทึก วิเคราะห์ และวิจารณ์ 16 นายกรัฐมนตรีไทย,

หน้า 19-20.